Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | №272 (16795) | 1984 оной ноябриин 27, вторник | Сэн 3 мүнгэн.

...ТЕИС ҮЗЭЛТЭЙГӨӨР ...ҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

...жэлтэ түгэс социализмын үе шатада, обществын эконо...ка, политическэ, оюун бодолой байдалай нарижуулан ...рүүлагдажа байха үедэ совет хүнүүдэй үзэл сурталай ...найдамтай байха, тэдэнэй соёл болбосоролой хүгжэхэ, ...бодолойнгоо талаар хатуужанги байха хэрэгтэ Комму...арти айхабтар ехэ анхарал саг үргэлжэ хандуулдаг гээ...

...СС-эй Центральна Комитедэй июниин (1983 он) Пленум ...нүхэр К. У. Черненко элидхэл хэхэдээ иигэжэ тэмдэг...лэй: «һүзэгтэйшүүл мэтын онсо өөрсэ шэнжэтэй бүлэг ...оной дунда ябуулагдадаг хүдэлмэриие һулаpуулжа бо...үй. Хүнүүдэй зарим хубинь, сэхыень хэлэхэдэ, бага бэ...убинь, шажанай нүлөөн доро үшөөл байһаар». Эдэ үгэ...гадаа миин лэ хэлэгдэһэн үгүүлэл бэшэ, харин гүнзэгы ...баримтатай, ехэ удха шанартай, хүн бүхэнэй бодом...үзэхөөр үгэнүүд гэжэ тэмдэглэхэ ушартай. Юуб гэхэдэ, ...үедэ шажан мүргэлэй эмхинүүд, мүнөөнэй эрхэ байдал ...ехэ хубилалтануудые хараадаа абажа, өөһэдынгөө ном...үргаалнуудые бүри нарижуулна, түхэл маягыень хубил...хүн зондо, илангаяа залуушуулда, нүлөө үзүүлхэ шэнэ ...аргануудые бэдэрнэ бшуу. Империализмын хархис хү...дэй бурхан шажаниие социализмда эсэргүүгээр, улам ...өөр хэрэглэхэ гэжэ оролдожо байдагые мартажа боло...

...бүхы совет хүнүүдэй эрдэм ухаанда үндэһэлһэн материа...үзэл бодолые бүри гүнзэгырүүлхэ зуураа манай парти ...шүүлые бата найдамтай атеис үзэлтэй болгохо, ангиин ...эрэл болон шажанай номнолдо зүб харюу үгэхэ шадабари ...жүүлхэ асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулдаг байха ...Тиихэдэ залуушуулые атеис ёһоор хүмүүжүүлхэ асууда...комплексно гуримаар, политическэ, ажалай, абари зангай ...гоё һайханиие ойлгодог болохо талаар хүмүүжүүлгэтэй ...холбоотойгоор шиидхэхэ еһотой гэжэ КПСС заадаг, һур...гээшэ. Бурхан шажанда һүзэгтэй хүнүүдэй дунда хүмүү...ы хүдэлмэри үргэноор, онсо илгаануудыень хараада ..., ябуулха гэһэн В. И. Ленинэй заабари манай бодото ...ябуулгын хүтэлбэри болохо еһотой.

...л сурталай, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие ...рүүлхэ, тэрэ тоодо ажалшадые атеис ёһоор хүмүүжүүл...нгадхаха талаар манай республика дотор нилээд ехэ ...н хэгдэдэг байна. Партиин райкомууд, партийна органи...ууд, үзэл сурталай бусадшье эмхи зургаанууд КПСС-эй ...адай обкомой бюрогой энэ асуудалаар абаһан тогтоо...бүримүһэн дүүргэхын тула тусхай комплексно түсэбүү...табиһан байна. Энэ шухала хүдэлмэридэ республикын ...һургуулинууд, эрдэм-шэнжэлгын институдууд, «Знание» ...ээй гэшүүд, эрдэмтэд болон багшанар эдэбхитэйгээр ...адаг, өөһэдынгөө хубитые оруулдаг гэжэ тэмдэглэл...

...СС-эй обкомой үзэл сурталай комиссиин бүридэлдэ на...атеис хүдэлмэри эрхилхэ тусхай сектор байгуулагданхай. ...ние» бүлгэмэй республиканска эмхидэ атеис үзэл бодол ...рүүлэн тарааха, энэ хүдэлмэриие эмхидхэн хүтэлбэрил...зорилготой научно-методическэ совет баталагданхай. Тус ...эй гэшүүдэй тоодо элитэ эрдэмтэд, багшанар, партий...совет болон комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд ...лагдаһан байха юм. Мүн байгша оной хабар Буряадай ...н эрдэмэй институдта научна атеизмын бүлэг байгуу...һэн. Тэрэнэй бүридэлдэ түүхын эрдэмэй докторнууд ... Чимитдоржиев, Р. Е. Пубаев, эрдэмэй кандидадууд ... Михайлов, К. М. Герасимова болон бусад оронхой. Тус ...хадаа Москвагай Научна атеизмын институдтай нягта ...оотойгоор шэнжэлхы хүдэлмэриеэ ябуулжа эхилээд, мү...амжалтатайгаар ажаллажа байна гэжэ хэлэхэ ушартай.

...өөнэй үе сагта дайшалхы атеизмые нэбтэрүүлхын тула ...түрүүн марксистско-ленинскэ философи, эрдэм ухаанай ...алтануудые, коммунис еһо заншалнуудые олониитэдэ ...өөр ойлгуулан тайлбарилха ёһотой болоно. Энэ талаар ...орнууд болон агитаторнууд ехэ юумэ хэхэ арга болом...шье, үндэр уялгатайшье гээшэ. Тиимэһээ энэ асуудал...аар уран хурса үгэтэй, эрдэм бэлигтэй, эрхим шадабари...лекторнүүдые энэ хүдэлмэридэ хабаадуулха ябадал шу...удха шанартай болоно. Республикын хото городуудай, ...нютагуудай ажалшад лекторнүүд Д. Д. Очиров, Р. Е. ...ев, А. С. Баинов, Т. М. Михайлов, В. И. Затеев, Г. Ц. ...пов, Н. Б. Абаев, М. Д. Зомонов, В. Б. Цыбикжапов, ... Дамбаев болон бусадай һонирхолтой, гүнзэгы удхатай ... болон хөөрэлдөөнүүдые тон анхаралтайгаар шагнадаг, ...аан магтадаг байха юм.

...ангаяа энэ хүдэлмэри Советскэ, Мухар-Шэбэрэй, Захаа...й, Хурамхаанай, Бэшүүрэй, Хойто-Байгалай районуудта ...үрэ ехэтэйгээр, эмхи гуримтайгаар ябуулагдадаг байна. ...районуудта хүн зониие шажан мүргэлэй хара һабарһаа ...ха, марксистско-ленинскэ үзэл бодолтойгоор хүмүү...э асуудалнуудаар тусхай конференци, семинар, асуудал ... харюугай үдэшэнүүдые үнгэргэхэ, эрдэм, техникын ...энэй туйлалтануудтай танилсуулха зорилготой саг үргэл...хэмжээ ябуулганууд үнгэргэдэдэг байна. Гансал байгша ... Захааминай, Сэлэнгын, Хурамхаанай, Бэшүүрэй болон ... районуудта научна атеизмын асуудалнуудаар тусхай ...нарнууд үнгэргэгдэһэн байна бшуу.

...тэй хамта республикын олохон районуудта атеис ёһоор ...шадые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри мүнөө үеын үндэр эрил...хүрэмөөр ябуулагдана гэхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, бур...мүргэлэлэй элдэб үзэгдэлнүүд, обоо тахиха ушарнууд, ...түрэ болон һаһа барагшадые хүдөөлүүлхэ үдэрые ...лга, хурал, уншалгануудта олон зоной хабаадаха яба...нууд үзэгдэһөөр зандаа. Иимэ ябуулганууд үбгэд, хүг...эй аша, гушанараа дахуулжа ябаха ушарнууд үзэгдэнэ. ...газарта хуулиин еһоор ямаршье эрхэгүй, эрдэм зин...гүй хүнүүд энэ тэрэ уншалгачуудые хэдэг байна бшуу.

...ар иимэһээ хүн зониие материалис үзэл бодолтойгоор, ... еһоор хүмүүжүүлхэ талаар ажал ябуулгаяа хаа хаана...шангадхаха ёһотой. Партийна комитедүүдтэ, үзэл сурта...эмхи зургаануудта энэ тон шухала хүдэлмэриин түлөө ...сусалгатай хүдэлмэрилэгшэд томилогдоһон байха зэргэ... Илангаяа дээдэ болон дунда һургуулинуудта энэ хүдэл... тусхай комплексно түсэбэй ёһоор саг үргэлжэ ябуулаг...зэргэтэй. Барханай дунда һургуулиин багша, лектор... Гурдарма Эрдынеевич Дамбаев гансашье хүмүүжүүл...хүдэлмэри ябуулдаг бэшэ, харин энэ шухала полити...ябуулгые аша үрэтэйгөөр эрхилхэ тухай тодорхой ду...алнуудые оруулдаг, хэблэлдэ бэшэдэг байха юм. һур...бүхэндэ эдир атеистнүүдэй кружок, семинарнууд хү..., научна атеизмын булангууд эмхидхэгдэхэ, конферен...болон үдэшэнүүд үнгэргэгдэхэ ёһотой гэһэн тэрэнэй һа...ха хаа хаанагүй дэмжэгдэхэ зэргэтэй гэжэ һанагдана. ...атеис темэзр уншадаг лекторнүүдые бэлдэхэ, тэдэнэй ...эжэл шадабари дээшэлүүлхэ гээшэ шухала зорилго бо... Тиихэдэ буряад хэлэн дээрэ ойлгосотой, тодо һонор ...уншадаг, хөөрэлдөө үнгэргэдэг мэргэжэлтэдые бэлдэ...бадалда анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Христос ша..., шэмээшэгүүдэй мүргэлэй асуудалнуудаар гүнзэгы уд...лекцинүүдые уншаха зон үсөөн гэжэ тэмдэглэлтэй. Оло...элдэб хэмжээ ябуулгануудые эмхидхэхэдээ, һүзэгтэй ...удые нэн түрүүн хабаадуулха гэжэ оролдохо хэрэгтэй...

...тон шухала хүдэлмэридэ республикын соёл-гэгээрэлэй, ...ствын эмхи зургаануудай, хэблэлэй, радио болон теле...иин үүргэ тон ехэ гээшэ.

...бүгэдэ асуудалнууд партиин райкомуудай, парткомуу... болон партийна организацинуудай гол анхаралда байха ...ой. Юуб гэхэдэ, атеис ёһоор хүмүүжүүлгэ хадаа партий...хүдэлмэриин нэгэ ехэ хубинь болоно ха юм.

...эрдэм ухаанай үндэһэ һуури дээрэ научна, материалис үзэл ...олтойгоор, шажан мүргэлдэ шүтэхэгүйгөөр ажалшадые, ...аяа залуу үетэниие, хүмүүжүүлхэ гээшэ партийна, совет, ...комсомолой органуудай, үзэл сурталай бүхы эмхи зургаануу...шухалын шухала зорилго гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

БАЯРАЙ СУГЛААН БОЛОБО

...Монголой Арадай-революционно партиин III съездын бо...ор, Монголой Арадай Республикын байгуулагдаһаар 60 ...й алдарта ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан үсэгэл... Улаан-Үдэдэ боложо үнгэрбэ. Баярай суглаае КПСС-эй ...н-Үдын горкомой секретарь Г. Д. Басаев нээгээ.

...ха дүү монгол арадай түүхэтэ ойн баяр тухай элидхэл ...адай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын ...шо С. В. Ангапов хэбэ.

...ярай суглаанда Монголой Арадай Республикаһаа ма...республикын дээдэ болон мэргэжэл олгодог техниче...

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛ—АМЖАЛТЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

ХАМТЫН ПОДРЯД ХЭРЭГЛЭҺЭНЭЙ АШААР...

Энэ жэлдэ Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряашад, механизаторнууд ороохото болон тэжээлэй баян ургаса хуряажа абаа. Тусхайлбал, эдэнэр бүхыдөө 67 мянган центнер таряа суглуулжа, түсэбөө 167,5 процент бэелүүлээ гэхэ гү, али гектар бүриһөө дунда зэргээр 13,3 центнер ороохо (түсэбынь 7,7 центнер байһан юм) хуряагаа.

Манай нютагта хабарынь, зуниинь ехэл хүйтэн байжа, ургасада ехэхэн һаад тойбо ушаруулаа. Иимэ хүшэр хүндэ байдалда барханайхид хайшан гэжэд иимэ баян ороо һо таряа хуряажа абаа гээшэб?

Энэмнай ажахын таряашадай түхэреэн жэлэй туршада эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаһанһаа эхитэй гэхэдэ алдуу болохогүй. Колхозой механизаторнууд хабарайнгаа тарилгые агротехническэ болзортонь үнгэргэһэн, үрэһэ хүрэнгэеэ бултыень тарилгын шанарта хүргэһэн, һүүлээрнь ургасаяа саг соонь харууһалһан, намар ороо һо таряагаа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряаһан байна. Тиихэдэ тэдэнэр ажалдаа хамтын подрядай гурим, газар таряалан эрхилхэ түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэжэ шадаа.

Тэрэшэлэн баян ургасаар урмашаһан таряашад хуряалгын үедэ үргэһэ нойроо алдажа, ажалай үльгэр жэшээ харуулан, түсэбтэ даабари, социалис уялгануудые дүүргэхын түлөө тэмсэһэн байха. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд, партийна организациин эдэбхитэд хүн зоноо элсүүлэн хүдэлгэхэ талаар ехэ оролдолго гаргаһан байгаа. Агитатор, политинформатор, лекторнүүд урид табигдаһан графигай ёһоор таряалан хадалан дээгүүр ябажа, абьяас дүүрэн үгөөрөө механизаторнуудые шэнэ туйлалтануудта уряалаа юм. Мүн соёл гэгээрэлэй, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хүдэлмэрилэгшэд, медигүүд энэ үедэ өөрынгөө уялгануудые жэшээтэ һайнаар дүүргэжэ гараа бэлэй.

—Байгша ондо таряалан эрхилхэ зональна системэ ажахымнай гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэһэн байна. Жэшээлхэдэ, бидэ мүнөө паар—шэниисэ—хара таряа—обёос гэһэн агротехническэ схемэ хэрэглэһэмнай, үрэ дүнгүүднай нилээд дээшээ байба,— гэжэ колхозой ахамад агроном Ж. Ц. Доржиев хөөрэнэ.

Иимэ баян ургаса ургуулһандаа Барханай таряашад гүрэндэ 280 тонно ороо һо тушааха даабаритай аад, 1602 тонно таряа худалдажа, түсэбөө 5,7 дахин үлүүлжэ шадаа.

Ургаса хуряалгада ажахын механизаторнууд урма зоригтойгоор, эршэ түгэсөөр хүдэлһэн байха юм. Түрүү комбайнер Ш. Н. Занаев мүнөө жэлдэ дүн хамта 6 мянган центнер таряа сохёо, тэрэнэй нүхэр Н. Ц. Цыдуев 4700 центнер, залуу механизатор Б. Э. Банаев 400 центнер ороо һо хадажа абаа.

Таряа сабшажа баал болгон унагаалгада Б. Л. Гомбожапов, Н. Цыбиков гэгшэд амжалта туйлаһан байна.

Мүнөө Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид намарай паар хахалха, ерэхэ жэлэй ургасын үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэхэ хүдэлмэриие гүйсэд дүүргэжэ, бата найдамтай үндэһэ һуури табиба.

Г. ДАМБАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэл һаядаа түгэсэхэнь. Үлэһэн нэгэ һара үлүүтэй саг соо хараалагдаһан түсэбтэ даабариа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын түлөө манай лесхозой коллектив ехэ оролдолго гаргана.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ К. У. Черненкын хэлэһэн үгэ анхаралтайгаар зүбшэн хэлсээд, үйлэдбэриингөө мүнөөдэрэй байдалые шэнжэлэн үзөөбди.

МАНАЙ АРГА БОЛОМЖОНУУД

Модо бэлэдхэхэ жэлэйнгээ түсэбые коллективнай декабриин 25-да сүм дүүргэхэ гэжэ шиидэбэ. Тиигэжэ манай ой модоной ажахы 475 мянган түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилжэ, 5 мянган түхэригөөр түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ байна.

Бүтүү гэжэ газарта модо отололго дээрэ В. Бектобировай, Г. Токаревой бригаданууд шалгарна. Эдэнэр халаанайнгаа даабаринуудые 120—130 процент дүүргэнэ. Түрүү жолоошод Ф. Грешилов, В. Байбородин, А. Баласов гэгшэд модо зөөлгэдэ эрхим ажалай жэшээ харуулна.

Материальна нөөсэнүүдые, түүхэй эд болон түлишэ алмаха гээшэ үйлэдбэриин саашанхи ургалта хангалгын шухалын шухала эшэ үндэһэн гэжэ К. У. Черненко тон зүб заана.

Манай лесхозой коллектив мүнөө жэлдэ электрын элшэ хүсые 15,2 мянган киловатт-часаар, түлишэ 3 процентээр алмаха ёһотойбди. Мүн саашадаа журам һайжаруулһанай ашаар коллективнай ажалай бүтээсые улам дээшэлүүлхэ зорилго урдаа табина.

А. ПРЯЖЕННИКОВ,
Романовкын ой модоной ажахын директор.

ЭРТЭЭНҺЭЭ БЭЛДЭНЭ

Мухар-Шэбэрэй районой ажахынуудай механизаторнууд ерэхэ жэлэй хабарай тарилгада бэлдэжэ эхилбэ. Тэдэнэр бүхы техникээ саг болзор соонь, һайн шанартайгаар заһабарилха гэжэ шиидэнхэй. «Авангард» совхоздо сеялкэ, плуг, культиватор болон хүдөө ажахын бусад машинануудые заһабарилха тусхай бригада эмхидхэгдэһээр үни болоо. Тэрэниие механик Петр Николаев хүтэлбэрилнэ. Механизаторнууд Николай Рюки, Николай Зайков, Яков Максимов, Иван Метелкин болон бусад бүхы дүшэн хоёр сеялкэнүүдээ һайн шанартайгаар заһабарилаад байна. Тэдэнэр үшөө хорин плуг хабарай хүдэлмэридэ эдэ үдэрнүүдтэ бэлэн болгобо. Мүн Шаралдайн «Забайкалец» совхозой мастерской соо ходо хүлгөөтэй. Ажахын механизаторнууд бүхы техникээ богони болзорто заһабарилжа дүүргэхэ гэжэ аһан шадалаараа оролдоно. Эндэ тракторнуудые заһабарилха табан хүнһөө бүридэһэн звено хүдэлнэ. Тэрэниие дүршэлтэй механизатор Михаил Аносов хүтэлбэрилдэг. Мүнөө эндэ гэнжэтэ табан трактор заһабарилаад байна. Һаяын үдэрнүүдтэ хоёр трактор бэлэн болоо, мастерскойһоо гаргагдахань. Тус ажахыда үшөө нэгэ звено сеялкэнүүдые заһабарилна.

Энэ совхоздо үшөө зун байхада хори гаран сеялкэ заһагдажа, эзэн ёһоор хадагалагдаа һэн. Тэрэшэлэн «Коммунизм», Заганай колхозой, «Родина» совхозуудай механизаторнууд ерэхэ хабарай тарилгада техникээ урагшатай һайнаар бэлдэжэ байнхай.

Л. ДОРЖИЕВА.

Галина Черных Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай техническэ мэргэжэл олгодог училищи дүүргээд, нёдондо бүд нэхэгшын мэргэжэлтэй болоһон юм. Бэеэ даагаад хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо тэрэ мэргэжэлэйнгээ нюусануудые шадамар бэрхээр шудалаа. Мүнөө һалбариин нормоһоо гадуур хэдэн станогуудые хүдэлгэжэ, Г. Черных халаанайнгаа даабариие холо үлүүлэн дүүргэнэ. Ажалайнгаа оньһон нюусануудые гүйсэд ойлгоһон хүнүүдтэ олон станогуудые хүдэлгэхыень даалгадаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. Черных.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

Тээсгэн КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, нүхэр К. У. Черненко хүдөө ажахын үйлэдбэриин ашаг үрые эрид шууд дээшэлүүлхэ, тэрэ тоодо мал ажалһаа продукци ехээр, гаргаша багатайгаар абадаг болохын тула бии байгаа арга боломжонуудаа гүйсэд элсүүлэн хүдэлхэ хэрэгтэй гэжэ онсолон зааһан байна.

Тиин ороной Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ хүдөөгэй ажалшадай хубитые бүри ехэ болгохо, мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлые улам бадаруулха эрилтэ табигдана гээшэ.

Манай районой совхозууд үхэр мал, адуу моридые үсхэбэрилхэһөө гадна гол түлэб хонин һүрэгые олон болгохо талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулна гэжэ тэмдэглэхээр. Илангаяа хонидые зүбөөр үсхэбэрилжэ, энээндэ анхарал оролдолго гаргаад байхада, тус һалбари манай эндэ эгээл ехэ ашаг олзотой байна.

Арадай ажахые хүгжөөлгын түсэбэй ёһоор 1985 оной эхиндэ районой ажахынууд бүхыдөө 118.950 хонидтой байха зэргэтэй. Энэмнай үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 2320 толгойгоор олон болоно. Гадна гүрэндэ тушаагдаһан хонидой тус бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 38,4 килограммда хүргэгдэхэ ёһотой. Энэ талаар хонин һүрэг эгээл олоор үсхэбэрилдэг Үдын, Хүрбын, Хориин совхозуудай хонишод урдаа үшөөшье ехэ зорилгонуудые табинхай.

Мүнөө энэ талаар ямар үрэ дүнгүүд туйлагдааб гэжэд харая. Тусхайлбал, байгша ондо манай район дотор хамта дээрээ 44.057 хурьган абтаа гэхэ гү, али зуун эхэ хонин бүриһөө арайл гэжэ 60 хурьган түлжүүлэгдээ. Мүн хонин бүриһөө миил 2,9 килограмм нооһон хайшалагдаа.

Иигээд ерэхэдээ, эдэмнай омогорхомоор үрэ дүнгүүд бэшэ гээшэ ааб даа. Иимэ байдалай шалтагаан гансал сагай уларилай муугһаа болоо гэжэ тайлбарилхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, нэгэ адли эрхэ байдалда байгаад зарим ажахынууд, түрүүшүүл муу бэшэ үрэ дүн туйлана ха юм. Жэшээнь, районой хонишодой дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Хориин совхоз хоёрдохи жэлээ түрүүлжэ ябана. Тус ажахын хонишод энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 83 хурьга абажа, хонич бүриһөө 3,9 килограмм ноопо хайшалаа. Мүн хурьгадаа эхэһээнь һалгаахадаа, тэдэнэйнгээ тус бүриин дундын шэгнүүрые 20 килограммда хүргэжэ, ноо һо гүрэндэ тушааха түсэбөө 115 процент дүүргээ. Совхозой коллектив КПСС-эй райкомой ба арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртөө юм.

Эндэхи хонишодой бригадануудай дундаһаа ахалагша хонишон Анна Дондоковагай бригада онсо шалгаржа, хонин бүриһөө 4 килограмм ноо һо хайшалһан, мүн эхэ хонин бүхэнһөө хурьга түлжүүлһэн байна. Мүн лэ тус ажахын ахалагша хонишод Будажап Очирович Бальжинимаев, Сергей Бальжинимаевич Аюшеев, Владимир Бадмаевич Бадмаев гэгшэдэй отарануудта яһала һайн үрэ дүнгүүд туйлагдаа. Тэдэнэр хонидоо тобир тарганаар ондо оруулжа, «сагаан алтаяа» суглуулгаар амжалта туйлаад, түсэбтэ даабаринуудаа, абаһан социалис уялгануудаа холо үлүүлэн дүүргээ һэн.

Үдын совхозой Баруун-Хасууртайн отделениин хонишод социалис мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлбэ. Эндэхид хонин бүриһөө 3,5 килограммһаа бага бэшэ ноо һо хайшалаад, зуун эхэ хонин бүриһөө 80 хурьга томо болгоо. Тус коллектив «Шэнэ Үдэ» газетын хүндэлэлэй самбарта бэшэгдээ, Хүндэлэлэй дипломоор шагнагдаа.

МАЛ АЖАЛ — онсо шухала һалбари

ХАБАЯА ХАРУУЛХА

Тэрэшэлэн жэлһээ жэлдэ эрхим ажалаараа шалгаржа ябадаг бусадшье хонишод бии. Тэдэнэй дундаһаа Үдын совхозой хонишон, КПСС-эй обкомой гэшүүндэ кандидат Георгий Мархаевич Бимбаев, Хүрбын совхозой хонишон Фания Мингалиевна Зигидуллина, «Георгиевский» совхозой түрүү хонишон Лилия Прокопьевна Цыренжапова, Анаагай совхозой суута малшан, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Дулма Жимбуевна Дондокова, мүн үнинэй хонишон Дамби Дагбаевич Доржиев болон бусад болоно.

Манай ажахынууд ерэхэ 1985 ондо хурьгадые олоор абахын тула 54 мянган эхэ хонидые бултыень искусственна аргаар үрэжүүлээ. Энэ харюусалгата хүдэлмэри яһала һайн бэлэдхэлтэйгээр, хараалагдаһан болзор соогооһье үнгэргэгдөө гэхэдэ болоно. Эхэ хонидой ороооной эхилхэһээ урда тээ техник-үрэжүүлэгшэдэй тусхай семинар үнгэргэгдэһэн, искусственна үрэжүүлгын пунктнууд бэлэн болгогдоһон, энэ хүдэлмэри зооветеринарна мэргэжэлтэдэй нарин хиналта доро эмхидхэгдэһэн байха юм.

Саашадаа хонишодой бригадануудай урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Жэшээлхэдэ, ерэхэ жэлдэ хамта дээрээ 46.000 гаран хурьган абтаха гэхэ гү, али зуун эхэ хонин бүриһөө 85-һаа үсөөн бэшэ хурьга түлжүүлхэ зэргэтэйбди. 1905 центнер сэбэр «сагаан алтан» нэгэшье гээлтэгүйгөөр, һайн шанартайгаар абтажа, гүрэндэ тушаагдаха гэхэ гү, али хонин бүриһөө 3,4 килограмм ноо һон хайшалагдаха болоно. Энэ зорилгоёо заатагүй бэелүүлхэ зэргэтэйбди.

Энэ эхилээд байһан 1984—1985 онуудай малай үбэлжэлгые һайнаар, эмхи гуримтайгаар, эрхим үрэ дүнгүүдтэйгээр үнгэргэхэ арга боломжо манайда бии. Үнгэрһэн зунамарай үедэ совхозуудай хонишод муу бэшээр хүдэлжэ, хонин һүрэгтөө хүсэ шадал һайса абхуулжа, таргалуулжа шадаа. Илангаяа Хориин, Хүрбын, Үдын совхозуудай хонишод энэ талаар илангаяа һайнаар хүдэлөө гэжэ тэмдэглэхээр.

Холо, ойрын үбэлжөөнүүдтэ байрлаһан бригаданууд хонидой байрануудые эртээнһээ заһабарилаа, дулаалба. Хагсуу хүйтэн үбэлэй сагые ядуугүй дабажа гарамаар үбһэ, һолоомо, зеленко гэхэ мэтэ тэжээл, түлишэ, түлеэшье газаагаа зөөжэ абанхай. Мүн хонишодой өөһэдынь гэр байранууд һайнаар дулаалагдаа, түхеэрэгдөө.

Гэхэтэй хамта үнгэрэгшэ жэлдэ, ниитын адууһа малай үбэлжэлгын түлэг ябажа байхада, Анаагай, Хүлэй, «Георгиевский» совхозуудай хонишодой зарим үбэлжөөнүүдтэ бага бэшэ дутагдалнууд үзэгдэһэн, илангаяа хонид, хурьгадай олоороо гарзалха ушар тохёолдоһон юм.

Энэ удаа тэдэ дутагдалнуудай дабтагдахагүйн, дайралдаһан дутуу дунданuудай түргэнөөр усадхагдахын тула эрид хэмжээнүүд саг дарыдаа абтаһан байна. Энээндэ бүхы анхаралаа хандуулнабди. Жэшээнь, Анаагай совхозой дирекци, партком болон профком ажалай журам эбдэдэг, ниитын зөөридэ хайша хэрэгээр, эзэн бусаар хандадаг хүнүүдые ажалһаань сүлөөлжэ, орондонь ажалша бэрхэ малшадые томилоо. Мүн зооветеринарна мэргэжэлтэдтэ эрилтэ ехэтэйгээр хандахаһаа гадна тэдэнэй хүдэлмэридэ тусхай хиналта олониитын талаһаа табигдаба.

Үдын, Хориин совхозууд хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулан, түлгэнүүд болон зуһагуудай отаранuудые дүй дүршэлтэй хүнүүдтэ даалгажа үгөө. Намарай адуулганда ехэ анхарал хандуулагдаа. Үдын совхоздо үүлтэртэ хонидой нэгэ отарые эндэхи суута хонишон, Ажалай Алдар солын гурбадахи шатын орденто Г. М. Бимбаевай ехэ хүбүүн Лодойн гэр бүлынхид даажа абаад, хоёрдохи үбэлөө угтажа байна. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын туршада тушаажа абаһан хурьгадайнгаа 99 процентые гарзалуулангүй, тобир тарганаар ондо оруулһан, тэдэнэйнгээ тус бүриһөөнь 4 килограмм 108 грамм ноо һо хайшалһан, нютаг нугадаа алдаршаһан байна.

Мүн тиихэдэ Хориин совхозой Үдын гол гэжэ газарта С. Б. Аюшеевэй түлгэнүүдэй отара оршоно. Энэ нүхэрнай һүүлэй жэлнүүдэй туршада түлгэнүүд ба зуһагуудые адуулха талаар баян дүй дүршэлтэй болонхой. Баһал хони малаа нэгэшье гарзалуулангүй ондо оруулжа, ноо һо ехэ абадаг заншалтай байха юм. Гэхэтэй хамта имагтал тэрэнэй адуулжа ехэ болгоһон эхэ хонидой отарын хонид түрүүшынхеэшье түллэхэдөө, олон хурьга үгэдэг байха юм.

Хонидой үүлтэр һайжаруулгын селекционно хүдэлмэридэ зарим тэды амжалтанууд туйлагдаа, түрүү хонишодой дүй дүршэл нэбтэрүүлэгдэжэ захалаа. Шэнэ һүрэгүүдые бүридхэн байгуулхада, мүнөө бонитировкын дүнгүүд заабол харааада абтана. Тиин селекционно-үүлтэрэй хүдэлмэри улам һайнаар ябуулха арга шадал олгогдоно. Һүрэг шэнэлхэ эмэ хурьгадаа, түлгэнүүдээ һайнаар адуулан түлжүүлжэ, шанартайгаар бэлдэбэл, эрхим шанартай, шэмэ ехэтэй хонидоо заатагүй олошоруулха арга шадалтай болохо байнабди.

Районой совхозуудай хонишод урдаа табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула хамаг хүсэ шадалаа элсүүлэн, эрид зоригтойгоор, урагшаа һаналтайгаар ажаллажа өөһэдынгөө хаба шадалые харуулха байһаниинь лабтай. Даажа абаһан һүрэгүүдээ нэгэшье толгой гарзалуулангүй ондо оруулха, мяха, ноо һо үйлэдбэрилхэ түсэбтэ даабаринуудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ гээшэ тэдэнэй нангин уялга болоно.

Д. ДАРИЕВ,
Хориин районой хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник.

УЛААН ТУГТА ХҮРТЭБЭ

Арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй ехэ зал соо республикын хэлхеэ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управленидэ РСФСР-эй Хэлхеэ холбооной министерствын дамжуулгын Улаан туг барюулалгада зорюулагдаһан баярай суглаан болобо.

Хэлхеэ холбооной хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ К. Ж. Дондубон баярай суглаае нээгээд, РСФСР-эй хэлхеэ холбооной министр Г. Г. Байцурта үгэ үгэбэ.

— Танай республикын хэлхеэ холбооной управлениин бүхы коллективүүд байгша оной гурбадахи кварталда России Федерациин область, хизаарнуудай, автономито республиканuудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ, РСФСР-эй Хэлхеэ холбооной министерствын дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байна, — гэжэ нүхэр Байцур хэлээд, Буряадай АССР-эй хэлхеэ холбооной управлениин бүхы коллективые ажалайнь энэ ехэ амжалтаар амаршалба.

Удаань нүхэр Байцур дамжуулгын энэ Улаан тугые республикын хэлхеэ холбооной управлениин коллективтэ, сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро барюулба.

Улаан-Үдын телеграфно-телефонно станциин начальник Г. Н. Крылова, управлениин автобазын жолоошон И. М. Игнатенко, Хойто-Байгалай районой хэлхеэ холбооной узелай начальник В. В. Маркин, хотын телефонно станциин электромонтер Н. А. Перевалова, Улаан-Үдын почтамтын хэлхеэ холбооной отделениин начальник Т. В. Шеломенцева, республикын хэлхеэ холбооной управлениин начальник Б-М. Р. Очиров гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, ажалдаа үшөө ехэ амжалта туйлажа, дамжуулгынгаа энэ Улаан тугые бүхөөр барижа ябахабди гэжэ мэдүүлбэд.

Буряадай АССР-эй хэлхеэ холбооной управлениин бүлэг түрүүшүүлдэ — Зэдын районой хэлхеэ холбооной узелай почтальон К. И. Алексеева, Улаан-Үдын почтамтын оператор М. К. Иванова, Кабанскын районой хэлхеэ холбооной узелай телефонистка А. Г. Нефедьева, Захааминай районой хэлхеэ холбооной узелай почтальон Г. Г. Очирова гэгшэдтэ РСФСР-эй Хэлхеэ холбооной министерствын Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаба.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАН, ҮЛАМ ЭРШЭТЭЙГЭЭР

Түсэбтэ табан жэлээ эрхим һайнаар түгэсхэхэ, экономикын эршэ түргэс хүгжэлтые хурдадхаха гэһэн партиин уряал хүн бүхэнэй хүсэл зориг бадаруулна. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ нүхэр К. У. Черненкын хэлэһэн үгые районой ажалшад үргэнөөр дэмжэжэ, коллектив бүхэн ажалай вахтада жагсана. КПСС-эй XXVI съездын, тэрээнһээ хойшо болоһон партиин ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэлсэн, энэ жэлэй түсэбтэ даабаринууд болон социалис уялгануудые дүүргэхын тула яһала оролдоһон байна, оролдоһооршье.

Байгша оной үнгэрһэн сагай туршада илангаяа районоймнай мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд һайн үрэ дүнгүүдые түйлаба. Энээниие юун гэршэлнэб гэхэдэ, район мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха энэ жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхые эрмэлзээн, яһала һанаһандаа хүрэжэ, һарбайһанаа барижа байна гэхэдэ алдуу болохогүй. Үнгэрэгшэ октябрь һарын һүүл багаар районой һү һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд гүрэндэ һү худалдаха энэ жэлэй түсэбтэ даабариие болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа элидхээ. Мүнөө тэдэнэр жэлэй дүүрэтэр энэ түсэбөө 17 мянган центнерээр үлүүлхээр шиидэнхэй. Гүрэндэ ноохо худалдаха түсэб 102 процент болоо һэн. Жэлэй һүүл болотор гүрэндэ мяха тушааха түсэб лаб дүүргэгдэхэ.

Һү һаалгые дээшэлүүлжэ, ехэ амжалта түйлаха хэрэгтэ жэлэйнгээ даабариие болзорһоонь урид бэелүүлһэн Түнхэнэй, Саянай, Харбяангуудай совхозуудай, «Мир» ба «Маяк» колхозуудай коллективүүдэй оруулһан хубита ехэ. Октябриин һайндэрэй урда тээ районой һү һаалиин бүхы фермэнүүдэй хахадһаа олонхинь жэлэй түсэб дүүргэһэн тухайгаа элидхэһэн байна. Тэдэнэй дундаһаа үнгэрһэн арбан һарын туршада һү һааха жэлэй даабариие 147 процент, гүрэндэ худалдаха — 182 процент дүүргэһэн Түнхэнэй совхозой Тайтарагай һү һаалиин фермын коллектив онсо шалгарна.

Районой һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ энэ жэлэй үнгэрһэн арбан һарын туршада үнеэн бүриһөө 3500 килограмм һү һааһан Саянай совхозой Улаан-Горхоной МТФ-гэй һаалишан коммунист Геннадий Дамбаевич Бандеев түрүүлжэ ябана. Тэрэ жэлэй дүүрэтэр дүрбэн мянганай хилые дабаха гэһэн зорилго урдаа табинхай. Түрүүлжэ ябаһан һаалишадай тоодо Саянай совхозһоо Р. А. Пархаева, П. М. Хальбаева, «Маяк» колхозһоо Л. В. Булгатова, Түнхэнэй совхозһоо Н. Б. Доржиева болон бусадые дурдажа болоһоор. Жэлэй дүүрэтэр арба гаран һаалишад «Гурбан мянгатанай клубта» орохоор зоригжонхой.

Эдэ бүхы амжалта малшадай дунда эмхидхэлэй болон ниитэ-политическэ хүдэлмэриие һайнаар ябуулһанай, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй, партийна нүлөө ехэ болгоһоной ашаар түйлагдана. Түрүү фермэнүүдэй олонхиие коммунистнууд толгойлно. Мүрысөөнэй манлайда коммунистнууд алхалжа, эрхим ажалай жэшээ харуулан ябана. Олонхи фермэнүүдтэ партийна, партийно-комсомолой бүлэг байгуулагданхай юм. Һара бүхэндэ КПСС-эй райкомой үүсхэлээр «Малшанай үдэр», «Ниитэ полит-үдэр», «Журамай үдэр» гэхэ мэтэ хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэнэ. Худалдаа наймаанай, элүүр энхые хамгаалгын, соёлой талаар малшадые хангаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулнабди. Мүн ажалай болон ажаһуудалай байдал һайжаруулгада анхарал табигдана.

Теэд дээрэ дурсагдаһанай ёһоор гансал һү һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд эрхимээр ажаллана бэшэ. Зунай үедэ үхэрнүүдээ холын халюта газарай бэлшээридэ гаргаһан мал адуулагшад Түнхэнэй совхозһоо А. Н. Тарьяшинов, И. Н. Котовщиков, Саянай совхозһоо Д. Д. Сагалуев, А. Ж. Хальчаев болон бусад сүүдхэ бүхэндэ толгой бүриин шэгнүүрые 1000, тэрээнһээ дээшэшье граммаар нэмээжэ, нэгэшье толгой мал хоролтодо оруулангүй бусаһан байна. Энэ жэлдэ «Сибиряк» колхозой хонишон И. А. Усольцев, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой — Б. Б. Махеев, Е. Ж. Ангамаев, А. Ш. Халудоров гэгшэд 100 эхэ хонин бүхэнһөө 100-һаа дээшэ хурьга абажа, хонин бүриһөө 4-һөө дээшэ килограмм ноохо хайшалжа, нэрэ солоёо дуудуулба. Энээнһээ гадна «Маяк», «Сибиряк» колхозуудай адуушад Ж. Е. Зарбуев, М. М. Кобелев гэгшэд гүүдэйнгээ толгой бүриһөө унага абажа, нэгыеньшье гарзалуулангүй харууһалжа байдаг магтаалтай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай райондо газар эдлүүрилгэдэ горитой анхарал хандуулагдана. Тарьянай газарай хубаарилгые хуу шэнэлһэн байнабди. Сэбэр паарай хуби 16,5 процентдэ хүргэгдөө, яарса болон ешмээн ехээр таригдана, ургаса ехээр үгэдэг «Лада», «Комета», «бурятская-34» гэхэ мэтын сортын шэниисын үрэһэн хэрэглэгдэнэ. Районой олонхи ажахынуудта хабарай тарилгын хүдэлмэри богони болзорто, зохимо сагта үнгэргэгдөө һэн. Газарай хүрьһэндэ наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые ехээр оруулнабди. Энэ жэлһээ газарай хүрьһэ хамгаалха зональна гурим нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай.

Эдэ бүгэдын ашаар, мүн манай механизаторнуудай, тарьян ажалай бусад хүдэлмэрилэгшэдэй, луговодуудай ехэ оролдолго гаргаһанай ашаар энэ жэлдэ яһала баян ургаса хуряагдаба. Сагай уларилай хэды орёо байбашье һаань, арга шадалаа, дүй дүршэлөө, эрдэм мэдэсээ элсүүлһэнэй зэргээр, гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 14,2 центнер орооһон сохигдобо гээшэ. Зарим ажахынууд, жэшээлхэдэ, «Маяк» колхоз гектар бүхэнһөө 18,1 центнер, «Сибиряк» колхоз — 17,7 центнер, Түнхэнэй совхоз — 15,2 центнер орооһо суглуулаа. Тракторно-тарьян ажалай бригадануудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 19,9 центнер орооһо сохиһон «Сибиряк» колхозой Түхэрэнэй тракторно-тарьян ажалай бригада (бригадирын залуу коммунист Л. Д. Ащенков) онсо шалгарба. Таряа хуряалга дээрэ тус тустаа 4100—3500 центнер орооһо сохиһон комбайнернууд «Маяк» колхозһоо М. А. Коршунов, «Мир» колхозһоо В. Л. Хихаев, Саянай совхозһоо П. Е. Мартынов гэгшэд эрхимлэһэн байна. Баян таряа хуряаһанайнгаа ашаар район гүрэндэ түсэбэй ёһоор 33000 центнер орооһо тушаахын орондо 48000 центнер болгобо. Мүн хүсэд хүрэхэ хүрэнгын үрэһэн хаагдаа, малай тэжээлдэ гэжэ талха тарьянай зүйл яһала нөөсэлэгдөө.

Гадна «Сибиряк» колхозой хартаабхашад А. И. Усольцев, А. И. Сороковиков гэгшэд гектар бүхэнһөө 112—110 центнер хартаабха малтажа абаба. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой куузику ургуулдаг С-Х. С. Мукуева гектар бүриһөө 620 центнер түмэһэ, Түнхэнэй совхозой овощ ургуулагша Т. И. Шубина 324 центнер овощ суглуулжа, нилээд горитой амжалта түйлаба.

Мүнөө жэлдэ ниитын адууһа малда хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ тэжээл бэлэдхэгдэбэ гээшэ. Илангаяа Саянай совхоздо, «Сибиряк» колхоздо тэжээл бэлэдхэлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана. Эдэ ажахынуудта газар ашаглалга нягта хиналта доро абтанхай, сабшалангаа һайнаар үтэгжүүлнэ, уһална, мүн ногоо тариха хэрэг тэндэ урагшатайгаар эрхилэгдэнэ. Ушар тиимэһээ жэлэй үнгэрхэ тума эдэ ажахынуудта тэжээл үйлэдбэрилгэ улам дээшэлнэ. Жэшээнь, энэ жэлдэ Саянай совхоз 22160 центнер үбһэ абаха түсэбтэй байһан һаа, 33722 центнертэ хүргэбэ. 5800 тоннын орондо 6950 тонно силос, 960 тоннын орондо 1040 тонно сенаж дарагдаба. Гадна 5360 центнер витаминтай ногооной гурил татагдаа. Түсэбынь 4000 центнер байһан.

Районой колхоз болон совхозуудай ажалшадһаа гадна промышленна предприятинуудай, транспортын, барилгын болон хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын эмхинүүдэй коллективүүд энэ жэлдэ муу бэшээр хүдэлжэ байна гэжэ тэмдэглэлтэй. Жэшээлхэдэ, районой промышленна предприятинууд товарна продукци үйлэбэрилхэ түсэбөө 108 процент, продукци худалдаха даабаряа 107 процент дүүргэһэн байна. Нормативна сэбэр продукци гаргалга 107,2 процент болоо. Барилгын эмхинүүдэй дунда заһабарилга-барилгын участок эгээл эрхим дүн түйлана.

Юрэнхыдөө, районой арадай ажахые, соёлые хүгжөөхэ, хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулха талаар саашадаа хэхэ бүтээхэ хүдэлмэримнай захагүй ехэ. Малай үбэлжэлгын харюусалгатай хаһые амжалтатайгаар үнгэргэлгые имагтал хүнүүд шиидхэдэг гээшэ. Ушар тиимэһээ малшадай бригада, фермэ, тэжээлэй цех бүхэндэ ажалша бэрхэ, хүдэлмэриеэ һайн мэдэхэ хүнүүдые табиха гэжэ ехэ оролдолго гаргагдаа. Малшадаар хүдэлхыень коммунистнууд болон комсомолшууд олоор эльгээгдэһэн зэргэтэй. Коллектив бүхэндэ партийна гү, али партийно-комсомолой бүлэг байгуулха асуудалда КПСС-эй райком, партийна эхин организацинууд онсо анхарал хандуулаа. Мүн ниитэ-политическэ хүдэлмэри ашаа үрэтэйгөөр ябуулагдаха, социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэхэ байна.

КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ Пленум октябрь һарада боложо үнгэрөө. «Ороной эдеэ хоолой зүйлнүүдые тогтууритайгаар ехэ болгохо зорилгоор мелиорациин, шанаржуулагдаһан газарые хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлгын удаан болзорой программа тухай» тон шухала асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ, дэлгэрэнгы документнууд абтаба гээшэ. Тэрэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые манай районой ажалшад тон халуунаар угтаһан, һайшаан дэмжэһэн байна бшуу. Эдэ үдэрнүүдтэ манай полит-эмхидхэгшэд ажалша коллектив бүхэндэ ошожо, КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленумэй материалнуудые хүнүүдтэ тайлбарилан ойлгуулха хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэжэ байнхай. Манай райондо энэ талаар хэгдэхэ юумэн угаа ехэ. Тиимэһээ тэрэниие хүн зон булта һайн ойлгоно гээшэ.

Дээрэ дурсагдаһан амжалтануудаараа бидэ һанаагаа амарха ёһогүйбди. Харин тэдэнээ улам арьбадхаха, үшөө үндэр дүнгүүдые түйлаха, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбые бүхы талаарнь дүүргэхэ уялгатайбди. Эдэ бүхы ажал хэрэгнай совет арадай фашис Германиие илаһаар 40 жэлэй ойе, КПСС-эй ээлжээтэ XXVII съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха гэһэн уряа доро бүтээгдэхэ зэргэтэй.

В. ТАХАНОВ,
КПСС-эй Түнхэнэй райкомой нэгэдэхи секретарь.

Совет орон дотор

ШАХТЕРНУУДАЙ НАЙДАМТАЙ ҮГЭ

РОСТОВ-на-ДОНУ. «Гуков-уголь» нэгэдэлэй Ленинск комсомолой 60 жэлэй нэрэ жэтэ шахтаһаа В. Кузьменко вой бригада жэлэй эхинһ хойшо 500 мянган тонно ан трацит малтаһан байна. Ажа лайнгаа намтарта түрүүшы хеэ иимэ дүн түйлаһан ко лектив абаһан уялгануудаа бо зорһоонь урид дүүргэһэн ту хайгаа элидхээ.

Бригадын амжалта тон ш хала юм. Юуб гэбэл, Дон тон һаянай ба эгээл хүсэ шахтын шахтернууд мянга най хүдэлөөнэй үүсхэл га гаад, эгээл хүшэр хүндэ ни гэн үенүүдые малтан абад байна. Залуу горнягууд ки лавада хоёр комбайн түрү шынхеэ хэрэглэжэ, ажалай б тээсые нилээд дээшэлүүлһэ гараар хэгдэдэг хүдэлмэри эрид хорооһон байгаа. Ажа лай шанга журам, техноло гическа картограммануудые наринаар сахилга, техник һаатадаггүй байлга ба бриг дын бүхы гэшүүдэй нэгэ к гээ һэлгэжэ хүдэлдэг байһа ниинь Ростовско областиин горнягуудай дунда ажалай б сээсые эгээл ехээр дээш лүүлхэ арга олгоһон байна.

ЖАНАЖОЛОЙ ХҮШЭР ХҮНДЭ НЕФТЬ

АКТЮБИНСК. Казахстанай б руун хубидахи Жанажолой не тиин уурхайн түрүүшын ээ жээн баригдажа дүүргэгдэб Газһаа серэ абаха түхеэрэл хүдэлгэгдэжэ эхилээ. Түрү шын хэһэг үнэтэй сэнтэй х мическэ түүхэй эд хэрэгл шэдтэ һаяхан эльгээгдэбэ. М нөө олзоборилогшод тус т хеэрэлгын ба сепарациин сэтэй станциин туһаламжаа һуурин дээрээ түлишэ болбо руулгые үнгэргэхэ аргатай б лоо. Серэ республикын хими ческэ заводуудта, харин г һаа илгагдаһан нефть Орск болбосоруулгын предприяти нуудта эльгээгдэжэ байха ю

МАНГЫШЛАГАЙ ЭЛШЭ ХҮСЭН

ШЕВЧЕНКО. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэ үндэһөөр хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байһан Мангыш лагай территориально-үйлэд бэриин комплекс электрын эл шэ хүсөөр найдамтайгаар ха гагдадаг болобо. 420 мега ватт хүсэтэй Мангышлагай ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээ ток үгэжэ захалаа.

Электрын элшэ хүсэ дам жуулха шэжэм утаһанууд су губида жэлһээ жэлдэ улам ехэ зайда татагдана. Хаха аралай зүүн-хойто хубидахи нефтиин ба газай уурхайнуу дые ашаглан хэрэглэхын, б рилгын материалнуудые ол зоборилхын, бэлшээриин мал ажал хүгжөөхын тула элшэ хүсэн хэрэгтэй болодог. Энд өөрын элшэ хүсэнэй бааза хү жөөхэ хараа шугам бэелүүлэ дэнэ. Түргэн нейтроноор хү дэлдэг атомна электроста циин барилга тэрэнэй эхи б бяа юм.

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

АРГА НӨӨСЭНҮҮДЭЭ ГҮЙСЭД ХЭРЭГЛЭХЭ

Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрика энэ жэл болотор ходол гээгдэлдэ ороһон предприятинуудай тоодо ябадаг байгаа юм. Харин энэ жэлһээ эхилжэ түрүү зэргэдэ гаранхай. Байгша оной үнгэрһэн арбан һарын туршада тус фабрика продукци худалдаха түсэбөө 104,3 процент бэелүүлжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаряа 115,7 процент дүүргэжэ шадаа. Тиихэдээ ажалайнь бүтээсэ салин хүлһэнэй ургалтаһаа түргэнөөр дээшэлнэ. Олонхи хүдэлмэришэд өөһэдынгөө үүсхэлээр хубиингаа даабари дээшэлүүлһэн байха юм. Ажалай болон үйлэдбэриин журам дээшэлүүлхэ хэрэгтэ 1982 ондо эндэ продукциин шанар хүтэлбэрилхэ талаар эмхидхэгдэһэн комплексно гурим ехэ үүргэ дүүргэээ.

Мүнөө үедэ фабрикын коллективэй түйлаһан амжалта эли тодоор харагдажа байна. Эндэ үйлэдбэриин түрүүшүүл: нэхэгшэд Л. Абрамова, Г. Смолина, У-С. Дондукова, оёдолшод — Н. Яковлева, В. Гусева болон бусадай хубита тон ехэ. Жэшээнь, нэхэгшэ Л. В. Абрамова энэ табан жэлэйнгээ түсэбые дүрбэн жэл соо дүүргэхэ социалис уялга абаһан аад, мүнөө тэрэнээ болзорһоонь урид бэелүүлһэн тухайгаа һая эндэ болоһон тоосоото-һунгалтын профсоюзай конференци дээрэ мэдүүлбэ.

Гэхэтэй хамта эндэ шэнэ модель үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар түсэб дүүргэгдэнэгүй гээд тэмдэглэхэ шухала. Шэнэ модель бии болгохын тула аяар хоёр һара тухай саг хэрэгтэй болоно. Юунһээ болоноб гэхэдэ, технологическа албан муугаар хүдэлнэ, оньһон техникэ мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэнэгүй. Тиихэдэ түсэблэлгэ үйлэдбэриин эрилтэһээ гээгдэнэ.

Хэрэглэгдээгүй нөөсэ, арга боломжонуудые элирүүлхэ, коллективүүдэй хүдэлмэридэ дайралдадаг бэшэшье дутагдалнууд тухай профсоюзуудай бүлэгүүд, цеховой болон эхин организацинуудай тоосоото-һунгалтын суглаанууд дээрэ хэлэгдэлэн байна. Эндэ жэжэбожо юумэнүүд байха ёһогүй гээд хүдэлмэришэд болон профсоюзай эдэбхитэд тэмдэглэһэн байха юм. Илангаяа һаадгүйгөөр ажаллаха эрхэ байдал байгуулха талаар.

КПСС-эй ЦК-гай эрилтын ёһоор профсоюзай суглаанууд болон конференцинүүд дээрэ «Ажалша коллективүүд тухай, предприятинуудые, эмхи зургаануудые, организацинуудые хүтэлбэрилгэдэ тэдэнэй бэелүүлдэг үүргые дээшэлүүлхэ тухай» СССР-эй Хуулиин бэелүүлэгдэжэ байһан мүнөө үедэ профсоюзуудай организацинуудай хэжэ байһан хүдэлмэри бүхы талаһаа харагдаа, шэнжэлэгдээ гээшэ. Гүрэнэй болон ниитын хэрэг шиидхэхэ талаар ажалша коллективүүдэй эрхын хэр бэелүүлэгдэжэ байһые ходо шалгадаг болонхой. Тиихэдэ хүдэлмэришэдэй һайнаар ажаллаха, амарха байдал байгуулха, профсоюзай суглаанууд дээрэ абтаһан шиидхэбэринүүдэй бэелүүлгые мүн лэ баһа гүнзэгыгөөр зүбшэн хэлсэдэг болоо. Гадна профсоюзай комитедүүд олоһон дүй дүршэлөө дүүрэн хэрэглэхэ, тэдэниие нарижуулан һайжаруулха тухай саашанхи зорилгонуудаа хараалһан байха юм.

Мүнөө республика доторнай профсоюзай эхин организацинуудта тоосоото-һунгалтын суглаанууд боложо үнгэрбэ. Тэдэ эмхидхэлэй болон политическэ үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдөө гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Суглаанууд болон конференцинүүдтэ хабаадагшад КПСС-эй дотоодын ба гадаадын политикые үнэн зүрхэнһөө һайшаажа, дэлхэй дээрэ эб найрамдалай мандахын түлөө зоримгойгоор тэмсэхэ байһан тухай мэдүүлээ.

Тоосоото-һунгалтын суглаанууд 8361 бүлэгүүдтэ, 2140 цеховэ болон 2700 эхин организацинуудта боложо үнгэрөө. Эндэ дүн хамта профсоюзай 440 мянган гэшүүд тоологдоно. Эдэ суглаанай диилэнхи олониинь шүүмжэлхы ёһоор үнгэрөө. Мүн өөрыгөө шүүмжэлэл баһал дэлгэрээ гээшэ. Олон һонирхолтой һанамжа болон дурадхалнууд ороо. Иимэ конференци илангаяа һайнаар Тимлюйн асбоцементнэ хэрэгсэлнүүдэй заводто үнгэргэгдөө. Конференци бүри эртээнһээ, тон һайнаар бэлдэгдээ. Эндэ хэгдэһэн бүхы элидхэлнүүд профсоюзай комитедэй заседани дээрэ тон наряар шэнжэлэгдэһэн, бүхы талаһаа харагдаһан байна. Конференцидэ һунгагдаһан делегадууд булта ерэжэ, эдэбхитэйгээр хабаадаа. Эндэ заводой захиргаан болон профсоюзай комитедэй хүдэлмэри тухай тон зүб шүүмжэлэл хэгдээ. Тэдэнэр хамтын хэлсээнэй хоёр талын уялга гүйсэд һайнаар хангажа шадаагүй байха юм. Социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, бүтээн гаргаһан продукциин шанар һайжаруулха, электрын элшэ хүсэ, бэшэшье материалнуудые алмаха талаар олон дурадхалнууд ороо.

Хүдэлмэришэдые ажалай тусхай хубсаһаар хангаха тухай асуудал олоной анхарал татаа. Жэшээлхэдэ, механическа цехэй слесарь Ф. Г. Шушурихин хүдэлмэришэн бүхэниие бэедэнь таарама тусхай хубсаһаар хангахын тула ажалай иимэ хубсаһа худалдаха салон-магазин нээхэ тухай дурадхаа.

Хаа хаанагүй иимэ суглаанууд болон конференцинүүд КПСС-эй XXVI съездын болон партиин ЦК-гай удаадахи пленумүүдэй шиидхэбэринүүдһээ үндэһэлэн гараһан эрилтын ёһоор үнгэрөө. Хүтэлбэриин онол арга нарижуулан һайжаруулха, гүрэнэй, ажалай болон түсэбэй журам бэхижүүлхэ, даажа абаһан хэрэгэйнгээ түлөө хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлхэ талаар партиин абаһан эдэ хэмжээнүүд профсоюзай организацинуудай хүдэлмэридэ ехэтэ нүлөөлөө гээшэ. Социалис мүрысөө эмхидхэхэ, түрүү дүй, дүршэл дэлгэрүүлхэ, дотоодын нөөсэ арга боломжонуудые олохо талаар профсоюзай комитедүүд бодото хүдэлмэри ябуулдаг болоо. Продукци худалдаха гүрэнэй түсэб дүүргэдэггүй, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлдэггүй предприятинуудта онсо анхарал хандуулагдадаг болонхой.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй эрилтын ёһоор профсоюзай гэшүүд хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин, ажалай болон ниитын журам сахилгын асуудалнуудые зүбшөө. Профкомууд хүмүүжүүлгынгээ хүдэлмэридэ хамтын суглаануудые, нүхэдэй сүүд, һурган хүмүүжүүлэгшэдэй совет гэхэ мэтые аша үрэтэйгөөр хэрэглэнэ. «Профсоюзай бүлэгтэ — ажалай болон ниитын журам эбдэдэг нэгэшье хүн байха ёһогүй» гэһэн хүдэлөөн һайшаагдажа, хаа хаанагүй дэмжэгдэжэ байнхай.

Профсоюзай организацинуудай хүдэлмэриингөө онол арга нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ «Хүндэ машина бүтээлгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол ехэ нүлөө үзүүлээ. Элдэб жэжэ асуудалнуудаар суглаа үнгэргэлгэ үсөөрөө, урид абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтэ хинан шалгалга шангадхагдаа. Тиихэдэ профсоюзай документнүүдые һэлгэхэ талаар мүнөө үедэ хэгдэжэ байһан хэрэг эхин организацинуудай дайшалхы үүргэ дээшэлүүлхэ арга боломжо олгоно.

Энэ тоосоото-һунгалтын үедэ профгрупорг, бюро болон профсоюзай комитедүүдэй бүридэл нилээд шэнэлэгдээ. Бүхы һунгагдаһан профгрупоргнуудай дундаһаа 74,1 процентнь — хүдэлмэришэд. Профкомуудай бүридэлдэ хүдэлмэришэд 42 процентнь болоно. Профком болон цехкомуудай бүридэлдэ олон мэргэжэлтэд болон залуушуул һунгагданхай. Тиихэдэ эндэ бригадна онол арга нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Бригада бүхэндэ профсоюзай бүлэг бии болгохо талаар ехэ юумэн хэгдээ. Жэшээлхэдэ, энэ үе соо профсоюзай 865 шэнэ бүлэг байгуулагдаһан байха юм. Энэ шэнэ онол аргын хэр аша үрэ ехэтэй байһаниинь мэдээжэ.

Профсоюзай бүлэгүүдтэ, цеховой болон эхин организацинуудта үнгэргэгдэһэн олонхи суглаанууд һайн эмхидхэлтэйгээр, шүүмжэлхы ёһоор үнгэрөө гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Профсоюзай организацинуудай хүдэлмэридэ үнэн сэхэ, зүб сэгнэлтэ үгтөө. Гадна партиин обком болон райкомуудай, профсоюзуудай областной соведэй хүдэлмэрилэгшэд эдэ суглаануудта эдэбхитэйгээр хабаадажа, үгэ хэлэһэн байха юм.

Мүнөө үедэ хаа хаанагүй эдэ суглаанууд дээрэ хэлэгдэһэн шүүмжэлхы ажаглалтанууд согсологдожо, тэдэниие бэелүүлхэ, усадхаха талаар хэмжээнүүд абтажа байна. Игэжэ ноябрь—декабрь һаранuудта ажалшадай хэлэһэн эдэ ажаглалтануудые бэелүүлхэ талаар хэгдэжэ байһан хүдэлмэри тухай ажалша коллективүүдтэ дуулгагдаха юм.

А. ШИГАЕВ,
профсоюзуудай областной соведэй эмхидхэлэй инструкторска таһагые даагша.

УЛААН-ҮДЫН ЛЕНИНСКЭ КОМСОМОЛОЙ НЭРЭМЖЭТЭ НАРИН СЭМБЫН КОМБИНАДАЙ ТҮРҮҮ БҮД НЭХЭГШЭ В. Д. ЯКОВЛЕВА АГУУЕХЭ ИЛАЛТЫН 40 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАҺАН ГАБШАГАЙ АЖАЛАЙ ВАХТАДА ЖАГСАБА. ДҮРШЭЛ ШАДАБАРИТАЙ БОЛОҺОН ВЕРА ДЕМИДОВНА ӨӨРЫНГӨӨ АРГА БОЛОМЖОНУУДЫЕ ҺАЙСА ХАРАЖА ҮЗӨӨД, АЛДАРТА ОЙ БОЛОТОР БҮХЫДӨӨ ТАБАН ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮСЭБ СҮМ ДҮҮРГЭХЭ ГЭҺЭН ЗОРИЛГОТОЙ АЖАЛЛАЖА БАЙНХАЙ. В. Д. ЯКОВЛЕВА ТУС КОМБИНАДТА АРБА ГАРАН ЖЭЛ НЭХЭГШЭЭР ХҮДЭЛНЭ. ТЭРЭ ЦЕХЭЙ ПАРТБЮРОГОЙ ГЭШҮҮН ЮМ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Д. ЯКОВЛЕВА.

Б. ГАДЬЯНОБАЙ фото.

ТҮРҮҮШҮҮЛ ОЛОШОРНО

Улаан-Үдэ городой телефонно-телеграфна станциин коллектив үйлэдбэриин ашаг үрые, продукциин шанар дээшэлүүлхын тула саг үргэлжэ оролдоно. Үнгэрһэн арбан һарын дүнгүүдээр станциин коллектив гүрэнэй түсэб 104,3 процент дүүргэһэн байна. Онсолбол, тус коллектив олзо орошын талаар арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэн жэлэй түсэбые сүм бэелүүлээ.

Станциин 60 хүдэлмэрилэгшэд табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй хубиингаа түсэбүүдые дүүргээ, зарим бэрхэ мэргэжэлтэд табан жэлэйнгээ даабаринуудые ахижа гараһан байна. Цехүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгөөр город хоорондын телефонно хэлхеэ холбооной цех түрүү һуурида гараа. Эдэнэртэ станциин дамжуулгын Улаан туг мүнгэн шантайгаар барюулагдаа һэн. Арбан һарын түсэбтэ даалгабаринуудые коллектив гүйсэд бэелүүлээ. Комсомол басагад Нина Смирнова, Ольга Фирсова, Татьяна Швецова, Раиса Думнова гэгшэд дүрбэн жэлэйнгээ даабаринуудые дүүргээ. Тиихэдэ комсомолка Л. Патрушева 1986 оной тоосоогоор ажаллажа байнхай. 1651 түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын 5 дурадхал оруулагдаһан байна. Жэшээлхэдэ, энэ талаар инженер В. А. Даниленко, станциин комсомолой организациин секретарь О. В. Ганеева гэгшэд зохёохы ёһоной, бодомжотой һайн дурадхалнуудые оруулаа һэн. Цехэй начальник Г. Г. Забродина, цехкомой түрүүлэгшэ А. П. Сапуненко гэгшэд ажалай эмхидхэлдэ онсо анхарал хандуулдаг.

Станциин бүхы хэлхеэ холбоошод Илалтын 40 жэлэй ойе угтуулан, ажалдаа һайн амжалтануудые түйлахые эрмэлзэнэ.

Г. СОТНИЧ

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ ҮНДЭР УРГАСАДА

ҺУРГААЛ БОЛОМООР ДҮНГҮҮД

Хяагтын районой хүдөө ажахын управлениин ахамад агроном Ю. И. КУЛИК гэгшын хөөрөөнһөө

Һүүлэй жэлнүүдтэ ороной хүдөө ажахыда түйлагдаһан ехэ ехэ амжалтануудые тэмдэглэхэтэеэ хамта, саашадаа эдеэ хоолой зүйлнүүдые, тэрэ тоодо орооһо таряа, хартаабхэ, овощ болон малай тэжээл бүри ехээр ургуулжа абадаг болохын тула бүхы шухала хэрэгтэй юумэ хэхэ ёһотойбди гэжэ нүхэр К. У. Черненко КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленум дээрэ онсолон заагаа һэн.

Энэмнай гансашье газарые һайжаруулһанай, уһалагдадаг болгоһоной ашаар түйлагдаха бэшэ, харин бүхы тарьялан, сабшалангые бодото эзэн ёһоор ашаглажа, тэндэхи бүхы хүдэлмэриие саг соонь эрхим шанартайгаар, агротехникын нарин заабариин ёһоор бэелүүлжэ, ургасыень али болохоор дээшэлүүлхэ тухай хэлэгдэһэниинь ойлгосотой.

Хэнэйшье мэдэһээр хүдөө ажахын үйлэдбэри хүнгэн бэшэ эрхэ байдалда эрхилэгдэнэ, уларипайнгаа талаар жэл бүхэн адли байнагүй. Нэгэ жэлдэнь хабар-зунай үедэ хура бороо яһала һайса орожо, орооһо тарьян, үбһэ ногоон муу бэшээр ургаһан аад, хойто жэлдэнь халтад гэбэл ган гасуур боложо, тарьян ажалда бэрхэтэй байдал тохёолдуулна ха юм.

Энэ жэлыешье абаад үзэе. Республикын, тэрэ тоодо манайшье районой, олонхи нютагуудта зунай эхеэр гандуу хуурай байжа, түрүүшээр яһала һайн гараһан тарьянай, хартаабхын тэжээлэй таримал ургамалнуудай ургасада бага бэшэ хохидол ушаруулаа. Удаань зунай тэнһээ хойшо хура бороо ехэ ороод, ургасын эдеэшэлгые хожомдуулжа, хуряалгада нэмэлтэ бэрхэшээл тохёолдуулаа юм.

Энээн дээрэһээ юу хэлэхэеэ һананабиб гэхэдэ, сагай уларил ямар байхаб, байгаалимнай ямар ургаса үршөөхэб гэжэ, тэнгэриин шарай адаглаад һуухагүй, харин мүнөө үеын эрдэм техникын түрүү дүй дүршэлэй бүхы һайн һайн түйлалтануудые ажалдаа үргэнөөр хэрэглэжэ, тарьялан дээрэхи бүхы хүдэлмэрее эрхим шанартайгаар, эгээл таатай болзор соонь бүтээхэ эрилтэ табигдана гээшэ.

Тиигэжэл шадаһан ажахынууд бригада, звенонууд, түрүүшүүл ямаршье жэлдэ жэгдэ һайн ургаса хуряана ха юм. Энээниие байгша оной ургаса хуряалгын дүнгүүд үшөө дахин элитээр гэршэлэн харуулаа.

Үнгэрһэн зунай эхинэй ган Тамирай тарьялангыешье тойрожо гараагүй ааб даа. Теэд ажахын таряашад, механизаторнууд өөһэдынгөө мэргэжэл шадабариие, баян дүй дүршэлые, газар тарьялан эрхилэлгын түрүү онол аргануудые сагай уларилай тохёолдуулһан бэрхэшээлэй урдаһаа зүбөөр шэглүүлэн табижа шадаа бшуу.

Тиигэжэ «Родина» колхоз тарьялангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 17,2 центнер ургаса абаад, бүхыдэнь 78,3 мянга гаран центнер орооһо сохёо. Эндэхид район доторoо бултанһаа түрүүлэн таряа гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргээ. Ургасаяашье бултанһаа урид хуряажа абаа. Энэ колхозой Г. П. Тимофеевэй хүтэлбэрилдэг тракторно-тарьян ажалай бригадада гектар бүриһөө 19,8—20 центнер тарьян хуряагдажа, коллективынь район дотороо мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараа. Тус колхозой түрүү комбайнер И. Г. Бурлаков 10,4 мянган центнер орооһо сохёод, баһал районойнгоо чемпион болоо.

Мүн энэл ажахын үнинэй хартаабхашан А. П. Верёвкиной звено гектар бүриһөө 146 центнер хартаабха, түрүү кукурузашан Г. Г. Дампилов гектарай 300 шахуу центнер силосэй ногоон эшэ намаа хуряажа абаа. Тэндэхи бэрхэ огородшон А. М. Самсоновагай хүтэлбэрилдэг звеногойхид гектар бүриһөө 458 центнер овощ суглуулаа гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур гектар бүхэнһөө 136 центнер ургаса хуряагаа юм.

Мүнөө «Родина» колхозой таряашад, механизаторнууд ерэхэ жэлэйнгээ ургасада бүхы һаналаа табижа байна. Жэшээлхэдэ, һүүлэй мэдээгээр эндэ ерэхэ жэлэй хабарай тарилгада хэрэгтэй бүхы 11,7 мянган центнер үрэһэн хуу сэбэрлэгдээд, гол түлэб нэгэдэхи, хоёрдохи классай шанартай болгогдожо, наринаар хадагалагдаа. Ажахын ахамад агроном Ф. С. Ворона гэгшэ энэ талаар ехэ оролдолго гаргана гэжэ онсо тэмдэглэхээр.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозой заһабарилгын мастерской соо трактор, машинануудые бэлдэхэ хүдэлмэри баһал эршэмтэйгээр ябуулагдажа байна.

Тэрэшэлэн Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозойхид орооһо тарьянай муу бэшэ ургаса хуряагаа. Эндэ П. А. Ванчиков, В. Г. Носов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд тарьялангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 14,6—15 центнер орооһо сохижо абаа.

Байгша ондо район дотор тарьян ажалай олонхи бригаданууд, хартаабхашад, кукурузашадай болон луговодуудай звенонууд, хамтын подрядай гэхэ гү, али нэгэ ниитэ нарядаар, ургуулжа абаһан ургасынгаа зэргээр түлөөһэ абаха гуримаар хүдэлөө. Тэдэнэй дүй дүршэл болон ажалайнь дүнгүүдые харахада, энэ онол арга алишье талаараа ашагтай гэжэ элирнэ. Жэшээ болгон, «Дружба» колхозой дүрбэдэхи тракторно-тарьян ажалай бригадые (бригадирынь В. Д. Батомункуев) харуулхаар. Энэ жэлдэ сагай уларилай таарамжагүй муу байһанһаань боложо, бригада урда жэлнүүдэйхиһээ доошоо ургаса хуряагаашье һаа, хамтын подрядай хэлсээнэй ёһоор тогтоогдоһон түсэбөө дүүргээ.

Хүдэриин совхозой ажахын тоосоондо ороһон сабшалангай звено (ахалагша луговод Д. Н. Дугаров) гектар бүриһөө 44 центнер үбһэ сабшажа абаа.

Иимэ жэшээнүүд олон. Механизаторнууд болон таряашадай луговодууд «бо... кукурузашадай оролдо... һайнаар хүдэлһэнэй ашаар... гай уларилай хүнгэн бэшэ... хэ байдалда район дотор... гара мянган тонно үбһэ... мянган тонно силос бо... бусад тэжээл бэлэдхэгд...

Бүхы дээрээ 345,8 м... үлүүтэй центнер тарьян... тажа, тэрэнэй 65 мянган це... нерынь гүрэндэ худал... даад, жэлэй түсэб үлүү... дүүргэгдээ. Мүн энэ... ашаар колхоз, совхоз бүхэ... ерэхэ жэлэй тарилгада хү... хүрэхэ үрэһэ хааха, гори... тарьяа талханай зүйл м... эдюулхээр таһалха арга... болоо.

Гэхэтэй хамта энэ жэ... ургаса хуряалгын дүнгүүд... зар тарьялан эрхилэлгэдэ... га бэшэ дутагдалнуудай... рэглэгдээгүй арга боломж... ехэ бии байһаниие тобо... харуулба. Улаадын, «Пограни... ный» совхозууд тарьялан... гектар бүриһөө оройдоо 5... 5,7 центнер тарьяа абаа.

Олонхи ажахынууд бо... бригадануудта илангаяа га... элдүүрилгэ, тарилга, нама... болон сэбэр паар хахал... үшөөл муу шанартайгаар... дэнэ. Гол хүдэлмэриин б... зор, агротехникэ хазагай... лагдана. Мүнөөшье ерэхэ ж... лэй үрэһэ сэбэрлэхэ, тари... гын шанарта хүргэхэ хүдэл... ри һайнаар ябуулагдана гэ... аргагүй. Жэшээнь, «Погран... ный», Мөөрөөшын, Ула... дын совхозуудта, «Заря» ко... хоздо үрэһэ бэлдэхэ аж... удааруулагдана. Газарай хүр... һэнэй үрэжэл дээшэлүүл... тэрэниие шииг нойтоор ха... гаха намар-үбэлэй агротехни... ческэ хүдэлмэри улам эрш... тэйгээр ябуулха шухала.

Һаяшаг боложо үнгэр... районой тарьян ажалай хү... дэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дэ... рэ эдэ асуудалнууд бүхы т... лаһаа зүбшэн хэлсэгдээ, ду... туу дунданууд элирүүлэгд... Табан жэлэй түгэсхэхы — ер... хэ 1985 ондо тарьялан сабша... лан дээрэһээ бүри ехэ ург... са абахын тула юу хэхэ түхэ... тодорхой хэмжээ ябуулгануу... хараалагдаа, шэнэ социалис... уялганууд абтаа.

…АНГАЛ ҺАЙХАН ҮБҺЭН ЛЭ ҺАЙН

ЭРДЭМ УХААН—ХҮДӨӨ АЖАХЫДА

…олон хүтэлбэрилэгшэд …бэлшээри тушаа һаналаа …хаяашье болишоно.

…ргэжэлтэдэй тооложо үзэ…й ёһоор, 1970 онһоо 1980 …хүрэтэр һүнэй малай тэ…дэ концентрат гаргалга …процентээр нэмэжэ, харин …38 процентээр хоропон …юм. Тиихэдэ бэлшээридэ …ай эдидэг ногооной хуби …өө 12 процент хүрэтэр …шолоо.

…эд концентрат гээшэ тэрэ …а эдюулхэ тэжээл бэшэ …у. Зундаа тэрэ малай ра…ндо 10 процент, харин …лдөө 15 процентһээ ехэ …э байха ёһотой. Үнеэн гээ…най хибэдэһээ хибэдэг …ан. Тиин хэдэн миллион …соо тэрэнэй организмынь …ногоо үлтирүүлжэ һура…ха юм. Харин тиимэ баин …нь бидэ үнеэдээ ороо…о тэжээнэбди. Тиимэһээ …центрадһаа үнеэн хубхай …алхаяал мэдэнэ ха юм. …этэй хамта зундаа шэмэ… һайхан ногоон, үбэлдөө …алтама үбһэн эгээл туһа… үнеэдэй эгээл дуратай …лынь шуу.

…Англи, Голланди, Шве…и болон Европын бусад …нуудта мал ажал яажа эр…дэгыень һайн мэдэхэб. …хай үнеэдые ногоондо …шээхэ гээшэ һү абаха эгээл …гүй арга гэжэ һүнэй ажа… эээд зүб тоолоно. Тиин …рмэнүүд үтэгжүүлгэ оруул… газар упалха, избеосхо …үлха хэрэгтэ мүнгэ зөөри …адаггүй. Тиигэжэ ехэ үрэ …түйладаг. Зарим фермер… бүдүүн тэжээл эдюулһэ…нгээ ашаар зунайхида ор… үбэлдөө бүри ехэ һү …даг байха юм. Ороопо та…н тэндэ үнэтэй. Тиимэһээ …центрат ехэ гамтайгаар …глэгдэдэг. Ногоон, мүн …босон газарта ургуулагда… үбһэн, сенаж, силос гол …эл болодог.

Манай орондо малай тоо …той эли бодо олошоржо …на. Тиин тала нугануудаа зу…р хэрэглэбэл, һү болон …а абалгые бүри мүнөө нэ… хахад дахин ехэдхэхэ ар…й гэжэ би тоолоноб.

Манай сабшалан болон бэл…ээринүүд 320 миллион гаран …тар эзэлдэг. Энэнь тэжээлэй шоһоо сүлөөлэгдэһэн, ехэнхидээ үһалагдадаг газар юм гэжэ һануулһуу. Тэндэ залаата ба бооово ургамалнуудые таридаг. Тэдэнэй ургасыень дээшэлүүлхэ гол эрхэ нүхэсэл хадаа үһалалга ба үтэгжүүлгэ болоно. Олон ажахын дүй дүршэл юу харуулнаб гэхэдэ, тиимэ нугын нэгэ гектарынь зундаа табан үнеэ тэжээнэ, харин харууһа муутай нуга хахад үхэрые арай гэжэл тэжээхэ шадалтай.

Тимирязевска академидэ болбосон нуга байгуулха научна үндэһэ һуури тодорхойлогдонхой, ороной бүхы зонунуудта тааруу заабаринууд найруулагдаһан байха.

Болбосон бэлшээриин ногоондо аминокислотанууд ехэ тааруу байдаг. Харин концентрат соо тэдэнь заримдаа байдаггүй. Тиимэһээ тэжээл нормоһоо нэгэ хахад-хоёр дахин ехээр гаргагдадаг.

Малые ууянда байлгабал һайн гү, али бэлшээридэ гү гэжэ мүнөө мэргэжэлтэд тоосолдоно. Би бэлшээриень лэ хододоо шэлэдэг хүм. Харин олон эрдэмтэд ба ажалшад промышленна түхэлэй комплекснуудые байгуулха гээшэ жэнхэни хараа зам гэжэ тоолодог. Тиихэдээ бэлшээринүүд удха шанараа гээгээ гэлдэдэг. Зундаашье мал ууянда байлгагдахадаа олзотой гэлсэнэ. Нуга дээрэхи ногоон гэшхэгдэдэггүй. Сабшаад лэ, фермэ руугаа зөөжэ мэдыш гэхэ юм. Тиигээд тэжээл абалгые гүйсэд оньһожоруулна.

Теэд малые ууянда байлгахада, тэрэ мүртэй хүдэлнэ, ябанагүй ха юм. Тиигэжэ бэень һулардаг, тэрэ тоодо үбдэхэеэ һанадаг, түл түрэсэнь доошолдог. Мүнөө 100 үнеэн бүридэ дунда зэргэнь 75 тугал гарана. Урдань иимэ юумэн үзэгдэдэггүй бэлэйл.

Экономическа талыеньшье бодолсохо хэрэгтэй. Һаамхай мянгаад үнеэдэй эдихэ ногоо сабшаха, хуряаха, фермэдэ асарха хэрэгтэ дунда зэргэнь 42 тонно горючи гаргашалагдана. Энэмнай үнэтэйшэг болоно бэшэ аал? Бэлшээридэ ябаһан мал ногоое шэмэ шүүһэтэйнь эдинэ ха юм. Тиимэһээ мяха, һүнэй амтаниинньшье һайн байдаг. Хара манай хэһэн туршалганууд бэлшээридэ харууһалганай тон булюу һайн байһые гүйсэд гэршэлээ. Жэшээнь, «Константиновский» гэжэ совхоздо нугада бэлшээгдэһэн үнеэн бүриһөө зунай сагта ууянда байһан үнеэдтэ орходоо 138 килограммаар ехэ һүн һаагдаа. Тиигээд байһан үнеэнэй центнер һүнэй өөрынь үнэшье нэгэ түхэригөөр шахуу доошоо. Энэ онол арга залуу мал тэжээхэдэ һайн гэжэ хараргдаа.

Малые бэлшээжэ харууһалалгын булюу һайн тухай хэлэхэдээ, үшөө нэгэ зүйл хараада абаха хэрэгтэй. Юун бэ гэхэдэ, һаамхай үнеэд ба залуу мал үбэлжэлгын үедэ һулардаг. Тиин бэлшээри дээрэл тэдэнэй хүшэ тобирыень хүсэжэ болохо юм.

Витамин ба биологическа талаар эдэбхитэй бодосуудаар элбэг ногоон тэжээл, хүдэлжэ ябажа байлга, сэбэр агаар үнеэдэй шадал тэнхээень дээшэлүүлдэг, бэеынь хатуужуулдаг, үбшэнүүдһээ һэргылдэг. Мүн һубайрхань үсөөрдэг.

ҮДӨӨ АЖАХЫН ҮЙЛЭД…РИИН бүхы һалбари… адли, мал ажалшье …шленна үндэһэ һуурида …лагдана. Орон дотор олон …мал байлгаха комп…нууд байгуулагдана, мүн …тэнжээхэ, шахаха, тэжээл …дхэхэ хэрэг ондоо болон …на.

…рбээ мал ажалай томо …лекс байгуулагдаа һаань, …тэрэниие холимол тэ…ээр хангадаг юм. Тиимэ… ажахынууд тэдэниие бай…а гэжэ оролдоно. Ажа… ургамалнуудай хахалагдадаг газарай талмайһаа таба дахин ехэ. Эдэмнай бүхы колхоз, совхозуудай малые зунай сагта тэжээгээд, үбэлэй тэжээл нилээд ехээр абаха арга олгомоор юм. Теэд нуга сабшалангаа муугаар ашагланабди, тэдэмнай олон ажахынуудта муу газарнуудай тоодо ородог болонхой.

Харин тэдэниие эрхим һайн болбосон нуганууд болгохо арга бии. Болбосон нуга гээшэмнай шулуу шохойһоо, бургааһа һөөгһөө, болдог дорин фермэдэ сабшагдаһан ногоон үни удаан хэбтэдэг. Мал тэрэниие нэгэ доро эдижэрхихэ аргагүй. Тэрэ ногоон халажа урниидаг, үл хоолоо түргэн гээдэг.

Малые комплексто байжа үдхэлгэ гахай, шубуунда, мүн бэлшээригүй районуудта мяхан болохо залуу малда таарамжатай. Харин һаамхай үнеэд ба үүлтэртэ малые түхэреэн сүүдхээр уяад байха гээшэ ехэл таарахагүй ябадал шуу.

Москва шадарай ажахынууд-Орон доторхи түрүүшын болоосон бэлшээри гушан жэлэй урда Москвагай областиин Ногинска райондо манай кафедрын научна хүтэлбэри доро байгуулагдаһан юм.

Үһалагдадаг болбосон бэлшээриин гектарынь зунай туршада 400—500 центнер ногоон тэжээл үгэдэг. Тиин бусад тэжээлтэй жэшэбэл, ногоон эгээл бага өөрын үнэтэй юм. Тэжээлэй центнер бүхэн дунда зэргэнь долоон түхэригтэ болоно, энээнэй ашаар ехэхэн олзо ородог.

Үһалагдадаг баян бэлшээриин ашаар холимог тэжээл багаар гарадаг болоо.

Эдэ ажахынууд ган жэлнүүдтэшье болбосон нугануудһаа һайн ургаса хуряадаг.

Хара бэшэ хүрьһэтэ нютагуудта, Сибириин, Европодохи Хойто нютагуудта болон ороной бусад районуудта нуга бэлшээри яһала элбэг туладань тэндэ мал бэлшээридэ байлгажа харууһалалга тон аша үрэтэй хэрэг юм.

Мал ажалай томо комплекснуудай нүгөө нэгэ муу талань шэохын мүрынь олохо ябадал юм. Энэнь гол мүрэнүүд болон нуурнуудые бузарлана гэжэ хүнүүд түбэй хэблэлдэ нэгэнтэ бэшэ дураа гутан тэмдэглэһэн байна. Харин манай кафедра шэнгэн шэбхээр бэлшээри үтэгжүүлхэ арга ухаалдая юм. Бидэнэр 108 мянган гахайн байдаг комплексын шэбхые шэнгэрүүлэн, болбосон бэлшээри үһалалга эмхидхэжэ, энэмнай ехэ һайн үрэ дүнтэй байгаа.

Мал ажалда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ гээшэ гүрэн түрын удха шанартай зорилго мүн. Тиин эрхим нуга бэлшээри бии болгохо гээшэ энэ хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри болоно.

Н. АНДРЕЕВ,
ВАСХНИЛ-ай академик, Тимирязевска СХА-гай нуга бэлшээриин кафедрые даагша.

60-аад онуудай эхинһээ хойшо Казахстанай геологууд республикын ехэ ерээдүйтэй районуудые үргэлжэ дээрэнь шэнжэлжэ байнхай. Научна ба үйлэдбэриин эмхи зургаануудай хамтын хүдэлмэриин ашаар шэнэ уурхайнууд элирүүлэгдээ юм.

Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): Казахай минеральна түүхэй эдэй эрдэм шэнжэлгын институдай директорэй орлогшо, техническэ эрдэмэй доктор Л. В. Фаворская, Казахай ССР-эй Науканuудай академиин Геологическа эрдэмэй институдай таһагые даагша Г. Н. Шерба, Казахай ССР-эй Науканuудай академиин Геологическа эрдэмэй институдай директорэй орлогшо, профессор Е. И. Паталаха, Казахай ССР-эй Науканuудай академиин Геологическа эрдэмэй институдай директор, Казахай ССР-эй АН-ай академик А. А. Абдулин, Казахай ССР-эй Геологиин министерствын «Казгеофизика» нэгэдэлэй генеральна директор Т. А. Акишев.

(ТАСС-ай фотохронико).

ГАЗАРАЙ АГУУЕХЭ ХУБИЛАЛТАНУУД ТУХАЙ

ҺҮЛЭЙ НЭГЭ МИЛЛИАРД жэлэй туршада газар дэлхэй дээрэ дүрбэн агууехэ хубилалтанууд болоһон байна гэжэ эрдэмтэд тухайлдаг.

650 миллион жэлэй урда газар дэлхэй зузаан мүльһөөр бүрхөөгдэшэһэн гэхэ. Энээнэй мүр сараань бүхы түбинүүдтэ олдонхой. Тэрэ үедэ наран мүнөөнэйхидэ орходоо хэдэн процентээр бага дулаа үгэдэг, мүн агаарта үглекислэ газ ехэ байһан гэдэг. Океануудта хүхэ ногоон замагта ургамалнууд угаа элбэгжэжэ, тэдэ үглекислэ газые үрэбхин задалжа һалгаһан байна. Тиихэдэнь урдань «хүнжэл» болон дулаа үгэжэ байһан үглекислэ газ үгы боложо, газар дээрэ хүйтэрөөд, мүльһэтэһэн байгаа. Энээнэй эсэстэ замагуудай олонхинь һалажа, газарай үглекислэ «хүнжэлынь» дахин бии боложо дулаарһан гэжэ багсаагдана.

Хоёрдохи агууехэ хубилалта 230 миллион жэлэй урда болоһон. Тэрэ үедэ дэлхэйн урда хуби мүн лэ мүльһэтэһэн юм.

Жараад миллион жэлэй саана гурбадахи агууехэ хубилалта болоһон. Тэрэ үедэ Антарктида Австрали хоёр нэгэн бүхэли түби болодог, мүн тэрэнь Урда Америкэтэй холбоотой байгаа. Энэл үедэ динозаврнууд болон асари томо гүрбэлнүүд гэнтэ хосоршоһон байна. Энээнэй шалтагаан тушаа хэдэн арбаад һанамжанууд хэлэгдэһэн. Гэбэшье тус асуудал үшөөл гүйсэд тодоройгүй.

35 миллион жэлэй саана хаа хаанагүй дулаан байһан гэжэ һанамжалагдадаг. Полярна районуудта үһан 15—18 градус дулаан байгаа. Тэрэ үедэ үндэр уулын оройнуудһаа бэшэ тээ саһа, мүльһэн үгы байһан бээ. Гэбэшье тэрээнһээ хойшо хаа хаанагүй хэдэн градусаар хүйтэрһэн байна. 55 миллион жэлэй урда Австрали хойто зүг тээшэ хүдэлжэ эхилһэн. 35 миллион жэлэй саана тэрэ Антарктидаһаа огтолон таһаржа, Австралиин урдуур океанай хүсэтэ урасхал бии боложо, энэнь бүхы дэлхэйн уларилда ехээр нүлөөлһэн гэдэг. Дэлхэйн урда хойто оройдонь саһан ородог боложо, тэрэнь хайлажа үрдингүй бай байһаар мүльһэн болоһон байгаа. Тиин 10 миллион дүрбэлжэн километр талмай дээрэ зузаан мүльһэн бии болоод, энэнь дэлхэй дээрэхи уларилые улам хүйтэрүүлһэн байгаа. Хүйтэрэлгэһээ уламжалан, ургамалай аймаг ондоо болоо. Тэрээнһээ урагша, жэшээнь, пальма Карска болон Охотско далайн эрье хүрэтэр ургадаг байһанаа, үгы болоо һэн. Амитанай аймаг мүн лэ ехээр хубилаа. Тэрэнэй зээл шухалань хадаа һармагшан бии болоо бшуу. Тиин 35 миллион жэлэй саана мүнөөнэй байгаали тогтожо эхилһэн гээшэ. Тиин Антарктидын мүльһэтэжэ эхилһэнһээ уламжалан, газар дэлхэйн һүүлшын ехэ хубилалта болоһон гээшэ. Хэрбээ хүн түрэлтэнэй ажал ябуулгаһаа шалтагаалан, газар дэлхэй дээрэмнай дулааржа, урда хойто талын ехэ мүльһэнүүдэй хайлажа эхилээд, океанай үһанай 70 метрээр дээшээ болоо һаань, үшөө нэгэ агууехэ хубилалта болохогүй гү, мүльһэн хайлажа, дэлхэй үһанда абташаха үгы гү гэһэн асуудал гарана.

Тиимэ юумэн болохогүй гэжэ би бодоноб. Дэлхэй дээрэ улам дулаан болоходонь, саһан угаа ехээр ородог болохо. Тэрээнһээ уламжалан томо леднигүүд улам зузаарха бэзэ. Мүльһэн далайнууд заха багаараал хайлаха бээ. Харин дэлхэйн бүхы мүльһэнэй хайлажа эхилхын тулада уларил 10—12 градусаар дулаарха ёһотой. Теэд манай мэдэхээр ерээдүй сагта иимэ дулаан болохо ёһогүй.

35 миллион жэлэй саана үргэнөөр дэлгэрһэн һармагшанһаа ухаата хүн бии болоо. Хэрбээ хүн түрэлхитэн энэ үндэр нэрэдээ хүрэжэ, хамаг бүхы ябуулгаяа ухаатай зүбөөр бэелүүлээ һаань, газар дэлхэйе һандарган хубилгамаар үшөө нэгэ агууехэ хубилалта болохогүй бээ.

Д. КВАСОВ,
географиин эрдэмэй доктор.

∧ 1984 он ▽ НОЯБРЬ ∧

ШЭНЭ ТЕХНОЛОГИ

Америкые Колумбын олоһонһоо хойшо европынхид тэндэ алтал бэдэрдэг байгаа. Харин Урда Америкын алтанһаа дээшэшье баялиг болохо каучугые тоогоогүй һэн. Тэндэхи индеецүүд гевейя гэжэ модоной шүүһыень бусалгажа, үһанда нородоггүй, бамбагар хүнгэн юумэ абадаг байгаа бшуу. Тэрэнь хожомынь бүхы дэлхэйдэ дэлгэрһэн тон хэрэгтэй зүйл — каучук болоно. Гэбэшье бэлэхэнээр тиимэ болоогүй. Каучугые халуун, хүйтэнһөө дулдыдадаггүй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэһэн юм.

Гевейя гэдэг модон үсөөн нютагуудта ургадаг. Тиимэһээ резинэ абахын тулада хэмэл каучук хэдэг болохо тушаа эрдэмтэд ехэ оролдолго гаргаһан байна. Тиимэ каучук манай орондо эгээл түрүүлэн 1932 ондо абтаһан юм. Тэрээнһээ урагша гадаадын гүрэнүүд манда каучук худалдажа үгэнгүй зобоодог һэн. Харин каучугые хэмэл аргаар абадаг болоходоо ехэ амаржа, тэрэнэй промышленна үйлэдбэри эмхидхэгдэһэн юм. Резинэ гээшэ мүнөө угаа ехээр хэрэглэгдэдэг. Жэшээнь, мүнөөнэй самоледто хэдэн мянган зүйл резинээр хэгдэнхэй. Юрэ резинын хэрэглэгдэдэггүй газар үгы болонхой гэжэ һаяхан тус асуудалаар Москвада үнгэргэгдэһэн конференци дээрэ онсолон тэмдэглэгдээ һэн. Энээндэ гуша гаран ороной мянга табан зуун делегат хабаадалсаа.

Резинэ хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ шэнэ технологинуудые зохёохо гэһэн зорилго эрдэмтэд шиидхэжэ байнхай. Тэдэнэй нэгэниинь хадаа порошково технологи болоно. Ойрын ерээдүйдэ энэ тон ехэ һуури эзэлхэ хараатай.

ГАДААДЫН ОРОНУУДТА

КИБЕРНЕТИГҮҮД, БЭЕЭ ХОДО УГААЖА БАЙГЫТ!

Лондоной нэгэ электронно лабораторидо агаарынь угаа сэбэр байха ёһотой байгаа. Теэд таһагаа һалхитуулжа, наранай туяа соо харахадань, үнөөхил жэжэхэн тооһохонуудынь ябажал байба. Эрдэмтэд тэдэнэй бүридэлые шэнжэлхэ гэжэ шиидэбэ. Тиигээд ямар юумэн элирээб гэхэдэ, тэрэ тооһохонуудай 90 процентнь амиды юумэнһээ унаһан—хүнэй арһанай бутархайнууд,.. толгойн зээг гэхэ мэтэ юумэн байба. Хүдэлмэриин нэгэ халаанда лабораториин ямаршье хүдэлмэрилэгшэһөө жэжэхэн зүйлһүүд унадаг байна.

АСАРИ ТОМО ПОЛЯРНА ТАНКЕР

Канадын геологууд Полярна дүхэригэй аралнуудта байгаалиин газ олоо. Тэрэниие хайшан гэжэ Монреальда хүргэхэб гэһэн асуудалые Канадын инженернүүдэй холбоон зүбшэн хэлсээ. Хүйтэн сэодэг газарта газопровод барихань ехэ гарзатай гэжэ мэдэрэгдээ. Тиимэһээ тэндэхи газые байра дээрэнь шэнгэрүүлээд, танкер-рефрижератораар асарбал дээрэ гэжэ тоологдоһон байна. 400 метр утатай, 150 мянган тонно үһа түрисэтэй танкер-ледоколой проект бэлэн болонхой. Тэрэнэй дизельнэ двигатель 22 мянган морином хүсэтэй. Тус онгосо хушуун талаһаа зузаан хабтагар булад нэмэргэтэй юм. Тэрээгээрээ мүльһэ хаха эсхэн зайсуулжа, судна урагшаа дабшаха.

БАТАГАНАА ҮСӨӨРҮҮЛХЭ ШЭНЭ АРГА

Батаганаа, боргооһон, һонс болон хорото шаранууд нажартаа хүниие хазажа зобоодог. Эдэниие һалгаахын тулада элдэб эсын хэрэгсэлнүүд: нялдуулдаг лентэ, элдэб хоронууд, лосьон гэхэ мэтэ хэрэглэгдэбэшье, тэдэниие бултыень сарадаггүй.

ГДР-эй мэргэжэлтэд тон шэнэ арга хэрэглээд туршаха гэжэ бодобо. Юун бэ гэхэдэ, эдэ шумуулнууд ультрафиолетовэ гэрэлдэ ехэ дуратай юм байшоо. Тиин хоёр жэл хүдэлһэнэй һүүлээр шэнэ аппарат ухаалагдаа.

Ультрафиолетовэ гэрэл гаргадаг зүйл пластиково труба соо пуулагданхай. Аляаһа батаганаанууд тэрээндэ дүтэлэн ерэхэдээ, тэрэ шанга гэрэлдэ дайрагдан хосордог байна.

Энэ аппарадай хүндэ, малда огто хорогүй, тон най дамтай, эгээлэй һайн, мүн шумуулнуудые олоор һалгадаг туладань хүн зон тэрээгээр ехэтэ һонирхоно. Тэрэниие малай байрануудта хэрэглэхэһээ гадна, кондитерска фабрикануудта, пекарниида, консервын завод гэхэ мэтэнүүдтэ тодхожо болохо юм.

(ТАСС).

…КОЛОГУУДАЙ ШЭНЖЭЛЭЛГЭНҮҮД

Мүнөө «рак» гэдэг нийтэ нэрээр зуу гаран үбшэн …лэгдэнэ. Энэ үбшэнэй шалтагаанинь ямар гээшэб гэ…а асуудалда харюу олохын тулада бүхы дэлхэй дээрэ …нжэлэлгэнүүд хэгдэнэ.

СССР-эй Медицинын эрдэмэй академиин Бүхэсоюзна …учна онкологическа түбэй таһагые даагша профессор … Чакин манай корреспондентын хэдэн асуудалда ха…рюсаба.

— Дэлхэй дээрэ энэ үб…э дайрагдадаггүй газар …г бии гээшэ гү?

— Үгы, тиимэ нютаг мү…дээрээ үгыл даа. Ха…рагай али янзань элдэб …нуудта хэр олон, үсөөн …дэг бэ гэһэн лэ илгаа … Зарим оронуудта ар…й, нүгөөдэдэнь — ама…рагаар, харин гурбада…нь хогын бадаганаар үб… ушарнууд бусад нюта…айхиһаа олоор үзэгдэдэг … Энэнь хүн зоной һуу… байдалһаа, зан заншал…д ба дадалгануудһаа дул…даг. Жэшээнь, Англиин …нуудта завод, фабрика ба …нануудай муухай утаан …жэ ехэ байжа, тэндэхид …анай рагаар олоороо үо… Тималайн ооридо …шад үбэлдөө халуун …этэй амһарта бэедээ …а дулаасадаг дээрэһээнь …ниинь галда, халажа, …бонууд бии болоод, тэн… арпанай рак үсөөн бэ… үшардаг байна.

— Александр Васильевич, …усые олохын хойноһоо …рэлгэ үргэлжэлһөөр» …н танай ном соо Афри… экспедицээр ошоод хба…а, нэгэ багахан сэлеэндэ …эдэтнай, эльгэнэй раг… хүнүүдэй тэндэ тон олон, …һан тухай бэшэнэт. Энээ… шалтагаанинь ямар…

— Эндэ мүн лэ эдигдэдэг …эниинь «зэмэтэн» бай… Тэндэхид буряар бүр…эдэһэн лепешко тон амта… юумэн гэжэ эдижэ һура…һан байна. Харин тэрээн …ь айхабтар ехэ канцеро… бодосууд бии бшуу. …рикада эльгэнэй түрүү…шатын рак, мүн суухын …дар, хүлэй арһанай рак …эд дайралдадаг. Тэрэнь …ическа яра шархаһаа, …эрдэг.

Арһанай зарим янзын рак …анай ультрафиолетовэ эл…ээр үлүү ехээр шаруул…һаа болодог. Тиимэ эл… ямар газарта хэды шэ… байдагыень харуулһан …ас зохёогдонхой. Тус эл… үлэмжэ ехэ газарта энэ үбшэндэ дайрагдаһан зон олон гэжэ тодоронхой. Сагаан арһата хүнүүдэй арһанай бүхы янзын рагай 95 процентнь халхалагдангүй ябадаг нюур ба гартань үзэгдэдэг байна. Харин африкынхидай хара арһаниинь хамгаалдаг туладань, тэдэнэй 17 процентнь лэ нюурай рагта оногдодог. Гэбэшье 80 гаран процент үбшэнтэнэйнь уладань ба шэлбынь доодо талада тэрэ үбшэн бии болоно бшуу. Тиимэһээ ультрафиолетовэ элшын үлэмжэ ехэ газарта һуудаг сагаан арһатайшуул тиимэ элшэдэ ехээр шарагдахагүй гэжэ оролдохо болоно.

— Мүнөө үедэ юундэ уушханай рак олошорооб?

— Тамхиһаашье шалтагаална. Хэрбээ дэлхэйн хүн зоной хахадайнь тамхи татахаяа болёо һаань, 10—15 жэл үнгэрһэн хойно тиимэ үбшэндэ дайрагдаха ябадал эрид үсөөрхэ байна. Теэд мүнөө тамхи татагшадай улам олошоржо байһаниинь ехэл муу гээшэ.

— Рагай үшөө ямар янзануудынь олошоржо байнаб?

— Хүхэнэй рак олошоорол даа. Аборт хүүлэдэггүй, харин залуудаа түрэһэн, үхибүүгээ удаан хүхүүлһэн эхэнэрнүүд энэ үбшэндэ үсөөн дайрагдадаг юм. Табисуурһаа байһан юумэндэ бүдүүлигээр хамаархада иимэ муутай байна бшуу. Мүн марятай эхэнэрнүүдэй гормональна андалдаанинь һүйдтэдэг ушарһаань тэдэндэ хүхэнэй рак олонто үзэгдэдэг.

— Эдеэ хоол рагай бии бололгодо нүлөөлдэг бэзэ?

— Тиимэ даа. Багаһаа зүбөөр эдеэлжэ һураха хэрэгтэй. Саг соогоо эдеэлхэ, шэнэ овощ ба жэмэс, мүн тэрэнэй шүүһэ элбэгээр эдижэ ууjа байха гээшэ айхабтар халуун ба хурса эдеэнһээ һураггүй туһатай юм.

— Һүүлэй үедэ рагые аргалха ямар һайн онол арганууд бии болоо гээшэб?

— Радиационно элшын ехэ һайн байһаниинь тодороо һэн ааб даа. Мүн нилээд хүсэтэй химическэ эмүүд бии. Теэд элшэшье, химишье, хирургын хутагашье түгэс хүсэтэй бэшэл даа. Тиимэһээ шэнэ арга олохын түлөө саг үргэлжэ бэдэрэлгэ хэгдэнэ. Комплексно арга хэрэглэхэдээ, гипертерий гэдэгые ашаглабал, ехэ һайн байха хэбэртэй. Ондоогоор хэлэбэл, энэмнай хүнэй бэеын халууе дээшэлүүлхэ ябадал болоно. ГДР-эй эрдэмтэдтэй хамта манайхид тэрэниие һубэгшэлөө юм. Ушарынь хадаа хабдарта клеткэнүүд глюкозодо ехэ дуратай. Юрын клеткэдэ орходоо тэрэ глюкозые 16 дахин түргэнөөр үрэбхидэг. Харин тиимэһээ глюкозые нормоһоонь дүрбэ дахин ехээр клеткэдэ оруулбал, тэндэ һүнэй кислота сугларжа, хабдарые усадхахада хилбар болоно. 42 градус халуунда хабдарта клеткэнүүд хосордог, харин элүүр клеткэнүүд үшөө хэдэн час тэсэдэг гэжэ һайн мэдээжэ. Мүн энэ ушарта химиопрепарадууд ба радиационно элшын нүлөөн һураггүй хүсэтэй болодог.

— Лазерай элшээр операци хэхэ гээшэ онкологидо ехэ таарамжатай байба. Нэгэ дүрбэлжэн миллиметртэ хэдэн арбаад ватт хүсэтэй элшэ шэглүүлхэдэ, ямаршье амиды бэеын хубихан таһар сохигдожо, һандарһан һудаһануудые «холоожорхихо» аргатай. Мүн эльгэ, дэлюундэшье лазераар операци хэдэг болонхой.

— Рак үбшэнһөө һэргылжэ болохо гээшэ гү?

— Яһала болохол даа. Түбхын түрүүндэ амидаралаа зүб ёһоор эмхидхэхэ, муу дадалнуудта абтахагүй, мүн рагай урда тээхи гэгдэдэг үбшэнүүдые саг соонь аргалуулха хэрэгтэй юм. Гэбэшье гол шухалань хадаа хүн юунэйшье болоо һаань, урма зоригоо хухархагүй, хамаг юумэ һайн тээшэнь бодохо ёһотой. Тиигэбэл лэ хүнэй бэеын хамгаалалгын хүсэ шадалынь эли бодо нэмэжэ, ямаршье бэрхэ байдалһаа аршалхал.

И. БЕЛОУСОВА.
(АПН).

Днепропетровскын К. Е. Ворошиловай нэрэмжэтэ комбайнай заводто ажалаа эрдэм ухаанай заабариин ёһоор эмхидхэдэг болоһониинь, ажалай нөөсэнүүдые элирүүлээ, предприятиин техникые һэльбэн шэнэдхэлгэдэ туһа нэмэри болоо юм.

Үнгэргэгдэһэн хэмжээ ябуулгануудай ашаар ажалай бүтээсэ дээшэлээ. Хүдэлмэришэдэй салин хүлһэн ехэ болоһон, капитальна ехэ гаргаша хэнгүйгөөр түсэбһөө гадуур продукци абаха арга олдоһон байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: токарна автомадууд — манипуляторнуудай участок.

ТАСС-ай фотохронико.

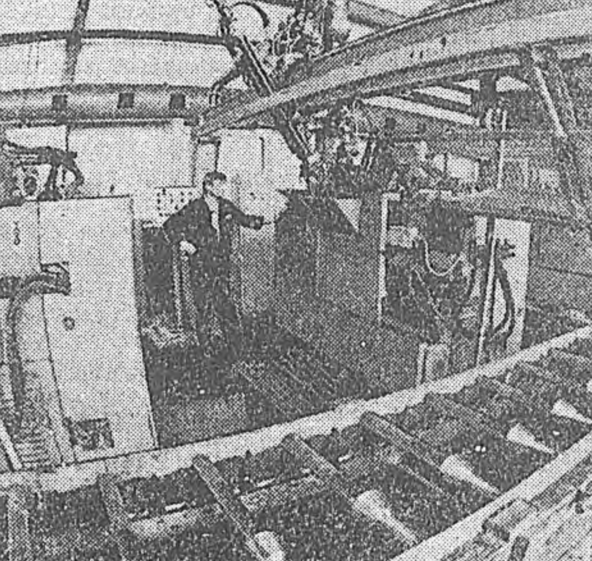

НЮДЭЕЭ ГАМНАГТЫ

Үхибүүдэй гигиенын НИИ-гэй лабораториие даагша Ю. А. Утехин иигэжэ хөөрэнэ:

— Юумэ муугаар харадаг болоходоо, нюдэнэй врачта ошожо, нюдэнэй шэлэй рецепт бэшүүлдэг гээшэбди. Тиигээд зарим хүнүүд тэрэ шэлээ огто нюдэнһөө абангүйгөөр, холошье, дүтэшье газарта харахадаа хэрэглэдэг. Энэ ехэ алдуу гээшэ. Юуб гэхэдэ, жэшээнь, холын шэлые юумэ уншаха, бэшэхэ, оёхо, ондоогоор хэлэхэдэ, дүтын газарта ходо хэрэглэхэ болоо һаамнай, нюдэнэй хараа элитэ муудидаг гэжэ элирүүлэгдэнхэй.

Тиин нюдэмни муудаба гээд лэ, шэлээ улам ехэ болгожол байбал хожом юумэ харахаяа болишохо аюул бии юм. Тиимэһээ нюдээ һула шэлдэ, али шэлэгүй ябажа һургаха гэжэ саг үргэлжэ оролдохо хэрэгтэй. Тиихэдээ нюдэнэй гимнастика ходо хэхэ шухала.

Гол дүримүүдэйнь нэгэн хадаа зүүн, баруун нюдэнэйнгөө али нэгыень аниад, нэгэ нюдөөрөө уншаха ябадал юм. Тиихэдээ уншажа, бэшэжэ байһан юумэнһээ шадаал һаа холо байха гэжэ оролдохо. Нюдэн бүхэнөөрөө арбан табагуша минутын туршада хүдэлхэ. Харин табан диоптриһоо ехэ бэшэ шэл зүүдэг һаа, оройдоо шэлэгүйгөөр һорилго хэгты. Тэрээнһээ дээшэ шэл зүүдэг һаа, ходо зүүдэг шэлһээ 2,5 диоптрёор доошоо шэлээр һорилго хэхэ хэрэгтэй. Харин саг үргэлжэ зүүдэг шэлээрээ шалгалтын таблицын дээдэ зургаан мүр лэ хаража шадабал болоо юм. Үлүү хүсэтэй шэлэй һайн юумэниинь оройдоо үгы.

Мүнөө БСПО гэгдэдэг тусхай бифокальна шэлнүүдые олоор гаргажа эхилхэнь. Эдэ хадаа дүтэшье, холошье адли һайнаар хараха арга олгодог. Мүн нюдэнэй нагрузкые дүрбэ дахин доошолуулна.

АРБАН ЖЭЛДЭ ДЖУНГЛИ СООГУУР

Дональд Перри гэжэ американ эрдэмтэн Коста-Рикын Финка Ла Селова гэдэг джунглида байрланхай юм. Тэрэ элдэб олон аргамжа болон тросоор хэдэн арбаад метр үндэртэ модоной оройнуудые холбожо, тэрээн дээрээ элдэб прибор, фотоаппаратура болон дээрээ хамгаалгын бүхөөгтэй унтаха ороёошье тодхонхой. Тэндэһээнь модондо шагтагалдаһаар арай гэжэ газарта буухадаш, агаарынь шиигтэй, амилхада хүндэ, мүн тэндэ олон мянган хорхой могой ба хорото боргооһонууд исалан байха юм.

— Энэ джунглида 300 янзын ургамал бии. Һэрюуншэг уларилтай газарайхида орходоо зургаа дахин олон болоно. Тиин эдэ ургамалнууд дээрэ дэлхэйдэ бии байгаа бүхы түхэлэй амитадай хахадынь шахуунь амидардаг.

Нойтон тропическа ойн ургадаг хүрьһэниинь тэжээлээр ахир юм. Тиин олонхи ургамал газарһаа эхитэй бэшэ, харин бусад ондоо ургамал ба юумэнүүдтэ аһалдан ургадаг, тэжээл болон шиг нойтые агаарһаа абадаг байна. Эндэхи агаар огто хүдэлдэггүй. Тиин сэсэгүүд ба үжэжэ байгаа ургамалай эхүүн үнэрөөр нэбтэрэнхэй. Энэ ногоон бүрхэг боро хараан соо элдэб олон шумуулнууд ниидэн хөөрсэгэнэн байдаг.

— Гэбэшье эгээл эдэбхитэй амидарал бүри дээгүүр үзэгдэдэг, —гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Нэгэтэ айхабтар томо улаан модон оедэ абиржа ябатараа, 20 метр үндэртэ хүнэй багтахаар нүхэ олоо һэм,—гэжэ Перри хөөрэнэ.— Тэрээн соо орон гэһээмни, олон мянган сохо хорхойнууд, скорпионууд, дүшэн хүлтэнүүд, модоной мэргэн дэгээнүүд ба олон зуун ниидэдэг хулганануруд байба.

Анханда хүниие бии болгоһон амитад иимэ үндэр модон дээрэ амидардаг байгаа гэжэ зарим антропологууд тоолодог. Модон дээрэ ходо байдаг тула тэдэнэй үе мүсэнь ута болоһон, модоной мүшэрһөө һабарда һабардаһаар хурганууд ургаһан, мүн тэдэ хоёр хүл дээрээ байжа шададаг болоһон юм. Мүн нэгэ модонһоо нүгөө модондо доошоо унашангүйгөөр һүрэхын тулада тэдэнэй нюдэниинь айхабтар хёрхо, юумэнэй холо дүтыень алдангүй харадаг болоһон, харин унхидан мэдэхэ шадабаринь һуларһан байгаа. Тиин модон дээгүүр дамжан, элдэб орёо хэсүү ябадал хэһээр, тэдэнэй ухаанинь хүгжэһэн байгаа ха.

Иимэ шиигтэй хүндэ тропическа ой соо амитадай ажамидаралые адаглаха гээшэ хүнэй гарбалые шэнжэлхэ хэрэгтэ угаа ехэ удхатай байна. Гэбэшье жэл бүхэндэ 50 миллион гектар джунгли усадхагдажа, саашадаашье иимэ байха болоо һаань, XX зуун жэлэй эсэс багаар тропическа ургамал үгы болошохо, мүн тэрээнтэй хамта дэлхэйн бүмбэрсэгэй амиды амитадай хахадынь һалашаха болоно. Хэрбээ энэ турша соо ямар нэгэн шанга хэмжээнэй абтаагүй һаань, хүн гээшэ өөрынгөө яажа бии болоһые тайлбарилха түлхюурээ гээжэрхихэ аюулда оробо.

Манай республикын алишье нютаг нугада байгша ондо саһан эртүүр орожо, илангаяа хада уула, хүбшэ тайга сагаан хүнжэлөөрөө хушагдаа. Ангуушадай «зөөлэн алта» олзоборилхо зорилгоор гараһанһаа хойшо һараһаа үлүү саг үнгэрбэ.

Республикын хэдэн районуудай госпромхоз, коопзверопромхозуудай директорнүүд болон хүдэлмэрилэгшэдтэй манай корреспондент Б. Цыремпилов хөөрэлдэжэ, байгаалиин баялиг олзоборилго тухай мэдээнүүдые абаба.

ХҮБШЫН ХЭШЭГ БАЯН

Захааминай районой госпромхозой директор Б. Г. Гомбоев:

— Байгша ондо ой тайгадамнай һамарай багаар гараашье һаань, һархяаг, жэмэс элбэгээр ургаһан байгаа. Тиин агнууриин эхилһэн түрүүшын үдэрһөө хэрмэн элбэг гэһэн мэдээсэл ангуушадһаа абтаһан юм. Һарын туршада ой тайгаар ябажа, агнуури хэһэн ажалшад баян олзотой бусажа ерээ. Тингэжэ манай госпромхоз хэрмэнэй арһа суглуулха түсэбөө хоёр дахин үлүүлэн дүүргэһэн байнабди. Агнуури олзоборилхо районой дүрбэн участогуудай дундаһаа Роман Николаевич Куркесовэй даадаг түбэй участок хэрмэ олзоборилхо талаар хараалагдаһан түсэбөө хоёр дахин үлүүлэн дүүргэбэ. Тиин тус участогай ангуушад 34 мянган хэрмэнэй арһа тушааһан байна. Штатна ангуушан Олзо Ринчинович Нимаев 650 хэрмэнэй арһа тушаагаа. Тиихэдэ Михайловкын участогай ангуушан Сергей Павлович Дугаров аяар 900 хэрмэ олзолоо. Мүн Санагын, Баянголой участогуудай ангуушад Батор Никитович Хадаев, Владимир Гармаевич Цыренжапов гэгшэд тус тустаа 500—600 хэрмэ асараа.

Туруута ангуудай агнууриин һаяар эхилхэмнай. Байгша ондо гүрэндэ бугын, гүрөөһэнэй, хабаргын болон зэрлиг гахайн хэдэн арбаад центнер мяха тушааха түсэбтэйбди.

Прибайкалиин районой коопзверопромхозой директор Е. А. Клоков:

— Районоймнай хүбшэ тайгада энэ жэлдэ хэрмэн хэзээ хэзээнэйхиһээ элбэг байба. Һайн дураараа агнуурида гараһан Анатолий Маркович Бородин, Анатолий Васильевич Изосимов, Сергей Кириллович Бурмакин болон бусад баян олзотой бусажа ерэнхэй. Тимэһээ хэрмэнэй арһа тушааха түсэбнай хэдэ дахин үлүүлэн дүүргэгдэхэнь гээшэ. Байгша ондо манай районой ангуушад хэдэн зуун булганай арһа тушааха түсэбтэй. Мүн энэ жэлдэ 35 бугын, табиһаа дээшэ гүрөөһэнэй мяха гүрэндэ тушаахаар хараалнабди.

Зэдын районой госпромхозой хүдэлмэрилэгшэ Т. Н. Шишмарева:

— Районоймнай үйлэдбэриин гурбан участогуудай ангуушад хүбшэһөө ганзага дүүрэн бусажа эхилбэ. Ангуушад Николай Филиппович Гребенщиков, Валерий Николаевич Чижов, бусад хэрмэ агнахаар абаһан түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэнхэй. Эдэ үдэрнүүдтэ районэй зарим ангуушад бугын, гүрөөһэнэй, зэрлиг гахайн мяха гүрэндэ тушааха түсэбөө дүүргэхын тула тусхай зүбшөөлтэйгөөр ой тайгадаа дахинаа гараба.

Түнхэнэй районой коопзверопромхозой охотовед В. И. Тулуев:

— Манай районой ангуушад байгша ондо хэрмэ агнаха түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэбэ. Һараһаа үлүү саг соо хүбшэ, тайгада агнаһан эдэнэр дүн хамта 5076 хэрмэнэй арһа тушаажа, коопзверопромхозой хараалһан түсэбтэ даабарине хоёр мянгаадаар үлүүлбэ. Районой мэргэн ангуушад В. В. Чепцов, Д. Ц. Тышкеев, В. Н. Русских гэгшэд тус тустаа 300—480 хэрмэ олзолһон байна. Мүн лэ булга, һолонго, ондатра, шандага барихаар хараалагдаһан түсэбүүднай үлүүлэн дүүргэгдэхээр багсаагдана.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ҺААЛИШАДТА АЙЛШАЛБА

«Победа» колхозой правлени ба парткомой хамтын шиидхэбэреэр байгуулагдаһан малшадые хангалгын комплексно бригада нютагайнгаа малшадые хангажа эхилбэ. Энэ бригада һарадаа хоёр дахин малшадта ошохо ёһотой.

Бригадын бүридэлдэ ороһон библиотекарь Р. Эрдынеева, врач И. Павлов, аптекые даагша Р. Павлова, партийна организациин секретарь М. Н. Багдуев гэгшэд ниитын малай үбэлжэлгын эхилһэн сагһаа хойшо Эгэтын, Хандирай, Һубаряагай, Үхэриин фермэнүүдтэ ажалладаг һаалишад болон малшадые комплексноор хангаа. Тэдэнэр мүнөө колхозойнгоо хонишодто ошохоёо бэлдэжэ байна.

Г. ДУГАРОВА.

Яруунын район.

ЭРТЭЭНҺЭЭ БЭЛДЭЭД...

Ажалай Алдар солын III шатын орденто Набиулл Нуруллович Гарифуллин Улаан-Үдын химлесхозой Майска участогта нарһанай дабирхай суглуулагшаар ажалладаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ адли ажалтай мэргэжэлтэд сооһоо район доторoo хэдэн удаа илагша болоһон Н. Н. Гарифуллин табан жэлэйнгээ түсэбые 1982 ондо дүүргэһэн байна. Байгша оной сезондо габшагайгаар хүдэлжэ, үшөө ехэ амжалта туйлаба. Тодорхойлбол, табан жэлэй туршада нарһанай 25 тонно дабирхай суглуулха һаа, тэрэнээ 52 тоннодо хүргэһэн байна.

Май һараһаа сентябрь хүрэтэр үргэлжэлдэг олзоборилгынгоо хаһада эртээнһээ бэлдэһэнэй ашаар тэрэ иимэ ехэ амжалта туйлаба ха юм.

С. БУДАЕВА.

ЖУРАМАЙ ҮДЭР

Орлигой дунда һургуулида журамай үдэр һаяхан үнгэргэгдэбэ. Тэрэ үдэрһөө урид журам, харюусалга, эмхитэй байлга, ажалай сагай үнэ сэн гэхэ мэтэ асуудалнуудаар класс бүхэндэ хөөрэлдөөн болоһон байна. Журамай үдэр һурагшадые, классуудые шалгаха зорилготойгоор тусхай комисси байгуулагдаа. Тэрэнэй бүридэлдэ һурагшадай комсомолой организациин комитедэй секретарь Оюна Мунконова, һурагшадай комитедэй түрүүлэгшэ Баир Самбялов болон бусад эдэбхитэд ороһон байна.

Комиссиин гэшүүд бүхы классуудаар ябажа, һурагшадай ариг сэбэрые, гэрэйнгээ даабари дүүргэлгые, политинформациин шанарые, мүн лэ бүхы һурагшадай гол хүдэлмэри—һуралсалые шалгаһан байна. Пионер классуудай дунда 4-дэхи «А», «Б», комсомолшуудай дунда 10-дахи «Б» классуудай һурагшад журамай үдэрэй дүнгүүдээр эрхимлээ.

О. БАЛДАНОВА.

40 ЖЭЛДЭ ТЕЛЕГРАФИСТААР

ТАМАРА ПАНТЕЛЕЕВНА ЛУЗАН УЛААН-ҮДЫН ГОРОДСКОЙ ТЕЛЕФОННО-ТЕЛЕГРАФНА СТАНЦИДА ТЕЛЕГРАФИСТААР ДҮШЭН ЖЭЛЭЙ ТУРШАДА ХҮДЭЛНЭ. 15-ТАЙХАН ТАМАРА БАСАГАН ТЕЛЕГРАФИСТААР ХҮДЭЛХЭ ЗОРИЛГОТОЙ ТУС СТАНЦИДА 1944 ОНДО ЕРЭҺЭН ЮМ. ЭНЭ ЕХЭ ХУГАСАА СОО ТЕЛЕГРАФИСТЫН БҮХЫ ОНОЛ АРГАНУУДЫЕ ЖЭНШЭДГҮЙ ХЭДЭГ БОЛОНХОЙ. ТОН ТҮРҮҮН «МОРЗЕ» АППАРАДАЙ, ХОЖОМЫНЬ МҮНӨӨ ҮЕЫН ТЕЛЕГРАФНА АППАРАДАЙ ТЕЛЕГРАФИСТААР АЖАЛЛАҺАН ҺАА, МҮНӨӨ ТЕЛЕГРАФНА АППАРАДАЙ МЕХАНИГААР ХҮДЭЛНЭ.

АЖАЛДАА ҮНДЭР ДҮНГҮҮДЫЕ ТУЙЛАҺАНАЙНГАА ТҮЛӨӨ КПСС-эй УЛААН-ҮДЫН ГОРКОМОЙ БА ГОРГҮЙСЭДКОМОЙ, РСФСР-эй ХЭЛХЕЭ ХОЛБООНОЙ МИНИСТЕРСТВЫН ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТАНУУДААР, «АЖАЛАЙ ВЕТЕРАН», «ШЭН ГАБЬЯАТА АЖАЛАЙ ТҮЛӨӨ. В. И. ЛЕНИНЭЙ ТҮРЭҺӨӨР 100 ЖЭЛЭЙ ОЙДО» ГЭҺЭН МЕДАЛЬНУУДААР ТЭРЭ ШАГНАГДАНХАЙ. «МЭРГЭЖЭЛЭЭРЭЭ ЭРХИМ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭТЭЙ Т. П. ЛУЗАН МҮНӨӨ ӨӨРЫНГӨӨ БАЯН ДҮРШЭЛДЭ ЗАЛУУШУУЛЫЕ ҺУРГАН ХҮМҮҮЖҮҮЛНЭ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. П. ЛУЗАН.

Б. ГАЛЗУТОВ.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

ТҮРҮҮШЫН ЭЭЛЖЭЭНЭЙ ЗОРИЛГОНУУД

Гадаадын политикын талаар һүүлэй үедэ абтаһан совет бүхы документнүүд дотор, КПСС-эй ба Совет правительствын хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд дотор ядерна дайнай аюулые зайсуулха асуудал бусад ондоо асуудалнуудһаа онсо шухалаар табигдана. Америкын телевизионно Эн-би-си компаниин корреспондентын асуудалнуудта К. У. Черненкын мэнэ һаяхан үгэһэн харюунууд дотор, К. У. Черненкын Австрида хэблэгдэһэн «Арад ба парти нэгэ. Хэлэһэн үгэнүүд ба статьянуудай шэлэгдэмэл суглуулбари» гэһэн номой түрүүшын хуудаһанда Австриин уншагшадай анхаралда толилогдоһон хандалга дотор энэ асуудал хүсэ ехэтэйгээр соностобо. «Энэ хэрэгые удаарууліжа огто болохогүй»,— гээд совет хүтэлбэрилэгшэ Эн-би-сидэ үгэһэн харюу дотороо онсо тэмдэглэһэн байха юм.

Эдэ документнүүд дотор табигдаһан түрүүшын ээлжээнэй зорилгонууд—«ядерна дайнай аюулые яагаад зайсуулхаб, буу зэбсэг ехээр гаргалгые зогсоохо арга зам олохо, арадуудай үглөөдэрэйнгөө ямараар тохёолдохо байһанһаа айжа, һүрдэжэ байхагүй эрхэ байдал дэлхэй дээрэ хангаха» —хүн түрэлтэнэй ерээдүйдөө этигэхэ ябадалые материальна үндэһэ һууритай болгохо, тэрэнэй һанаа зоборито байдалда ороһон шалтагаание үндэһөөрнь усадхаха, уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлгэдэ хубитаяа горитойгоор оруулха хэрэгтэ зорюулагданхай. Эдэ зорилгонууд хадаа Соведүүдэй ороной гадаадын ленинскэ политикын гол үг зорилгоор, эб найрамдалые аршалан хамгаалха ба бэхижүүлхын түлөө КПСС-эй онсо шэглэлтэй, шууд сэхэ тэмсэлээр тодорхойлогдоно гээшэ.

Советскэ Союзай эб найрамдалта хүсэл эрмэлзэлые үшөө дахин тайлбарилан харуулхын тула американ олониитэ миин юрэ шэлэгдэһэн бэшэ ааб даа. Мүн Австриин уншагшадта хандаһан хандалга дотор совет-американ харилсаануудай тэмын дурдагдаһан ушаршье дэмы бэшэ. Ушарынь гэхэдэ, нэн түрүүн Холбоото Штадуудай гүрэнэй-монополис толгойлогшонор совет гадаадын политикын үгэнүүдые хазагайруулна, тэрээн тухай бодото үнэн байдалые өөрынгөө арадһаа нюуха юм. Имагтал тэдэнэрэй гэмээр дэлхэй дээрэ мүнөө таарамжагүй, шахардуу шанга байдал тохёолдуулагданхай, иимэ эрхэ байдалда шахардуу, зүришэлдөөтэ байдалай түлөө оролдолго гаргадаг хүсэнүүд өөһэдтөөл ашатай туһатайгаар үүсхэл гаргаха һэдэлгэ хэнэ. Рейганэй захиргаанай стратегүүдэй хүсэлэй ёһоор, хүн зониие олоор хюдаха буу зэбсэгүүдэй шадал һаа олоор тараан тодхогдоод байгаа гэшэ һаа, дэлхэй дээрэхи байдал аюул багагүй болохо зэргэтэй шэнги. Энэ хадаа миин бодомжогүй бэшэ, харин айхабтар аюултай һанамжа мүн.

Буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргалга хэндэшье аюулгүй байдал хангажа шададахагүй, тиимэһээ шахардуу шанга байдал һулааруулха ёһо гуримаар харилсаануудаа тогтооһомнай дээрэ гэһэн тезисые американ хүтэлбэрилэгшэдэй зүбшөөһэн ушар түүхэдэ тиимэ холо бэшэ сагта бии байһан гээшэ. Гэбэшье тэрэнэй һүүлээр Вашингтондохи дай жүрөөдэгшэд «хэрээһэтэ доб-толго» хэхэмнай гэжэ оронхой.

Мүнөө океанай саанаһаа үгээ ойлгохо хүсэл тухай соностодог болоо, теэд тэрэнь ямаршье бодото хэрэгүүдтэ үндэһэлнэгүй.

АЗИДА ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

СССР-эй Верховно Соведэй делегациин эдэ үдэрнүүдтэ хани ёһоор Вьетнам, Лаос ба Кампучи ошожо ерэһэн ушар хадаа Индохитадай гурбан оронтой Советскэ Союзай хани нүхэсэл ба һаналаа нэгэдэлгын эбдэршэгүй байһание үшөө дахин гэршэлэн харуулба. СССР-эй Верховно Соведэй депутат, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. И. Долгих түрүүтэй совет делегаци эдэ оронуудай партийно-гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, хоорондохи харилсаануудай, тэрэшэлэн уласхоорондын байдалай үргэн ехэ асуудалнуудаар хөөрэлдөө хэһэн байна. Хөөрэлдөөнүүдынь гүйсэд нэгэ хараа бодолой, хани нүхэсэлэй ба бэе бэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

Советскэ Союз ба Индохитадай гурбан ороной политическэ, экономическа, научно-техническэ ба соёлой талаар харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байна гэжэ уулзалга ба хөөрэлдөөнүүд дээрэ тэмдэглэгдээ. Тиигэхэ зуураа үндэр тушаалтадай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэһэн СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай экономическа зүблөөнэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ экономическа харилсаануудай ехэ удха шанартай байһаниинь онсолон тэмдэглэгдээ. Мэдээжэ болоһоной ёһоор, тэрэнэй абаһан документнүүд дотор аха дүү оронуудай экономикын хүгжэлтые түргэдхэхэ, Вьетнам ба социалис бусад гүрэнүүдэй хүгжэлтэдэ, индустриализациин зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, уласхоорондын социалис ажалай хубаарилда тэдэниие улам үргэнөөр хабаадуулгада СЭВ-эй оронуудай саашадаа туһа нүлөө үзүүлхэ арга замууд тодорхойлогдонхой.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын Вьетнам, Лаос ба Кампучиин партийно-гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хани ёһоор уулзалтын үедэ Индохитадай гурбан оронтой Советскэ Союзай харилсаануудые хүгжөөлгэдэ тон ехэ удха шанартай байһаниинь Ханойдо, Вьентьянда, Пномпеньдэ болоһон уулзалганууд дээрэ онсо тэмдэглэгдэһэн байна.

Империализмын ба уласхоорондын харгис хүсэнүүдэй буу зэбсэгүүдые үзэгдөөгүй ехээр гарган, ядерна дайнда бэлдэжэ байһан, социалис гүрэнүүдтэ эсэргүү хараата ябуулгануудаа үргэдхэжэ байһан энэ эрхэ байдалда социалис хани нүхэсэлэй оронуудай нэгэдэл, жагсаал ба бэе бэеэ дэмжэлгэ айхабтар ехэ удха шанартай болоно гэжэ совет парламентын делегациин Индохитадай оронуудта албанай хэрэгээр ошолгын үедэ тэмдэглэгдэбэ.

Империализмын, эзэрхэн зонхилгын хүсэнүүдэй Зүүн-Урда Азидахи шахардуу шанга байдалые улам доройтуулжа байһан, энэдэхи оронуудэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааран, Индохитадай оронуудые АСЕАН-ай гэшүүн-оронуудтай хёмороогой болгохые оролдожо байһан асуудалнуудай Ханойдо, Вьентьянда ба Пномпеньдэ болоһон уулзалга ба хөөрэлдөөнүүд дээрэ онсо һуури эзэлһэниинь ойлгосотой.

БИРЖЫН ТОГТУУРИ АЛДАГДАНА

Мэдээсэлнүүдые дамжуулдаг агентствэнүүд, газетэнүүд болон телекомпанинууд Нью-Йоркын фондово биржэ дээрэ болоожо байһан үйлэ хэрэгүүдэй хойноһоо онсо анхаралтайгаар ажаглажа байдаг гээшэ. Зүгээр биржэ дээрэ болоожо байһан юумэн хододоо анхарагдана: тэрэ—США-гай «экономикын барометр» ха юм.

Мүнөө энэ барометр «һалхи, шуурганай» ойртожо байһые харуулна. Тэрэнэй стрелкэнь президентын һунгалтын һүүлээр доошоо дары унажа эхилэнхэй. Гансахан үнгэрһэн неделиин туршада доу-джонсын (США-гай промышленна 30 корпорациин акциин үнэ сэн ба биржэ дээрэхи ниитэ байдал харуулдаг показатель) индекс 30 пунктаар доошолоо. Рейганэй президентээр дахин һунгагдаһан ушарһаа ээзэд-баяшуулай шэг шарайда үзэгдэһэн баяр баясхалан удаан тогтоогүй. Сагаан байшанда эзэн болоожо ерэһэн түрүүшынгээ болзорто Рейган трестнүүдтэ эсэргүү абтаһан хуулинуудые эбдэн, ехэ хонжоо наймаанһаа татагдадаг налогуудые доошолуулһан, тэрэнэй ябуулгын хизаарлалтануудые усадхаһан байна. Энэ политикын хойшолонгуудтай тулалдаа хэхэ ушар ерээдүйдэ хүлеэнэ. Уолл-стрит энэ политикыень һайшаан дэмжэһэн байгаа, мүнөө тэрэнэйнь хойшолонгууд өөртэнь аюултай болоожо эрьебэ.

Тэрэнэй һанамжын ёһоор, оронойнь федеральна бюджедэй гаргашын үзэгдөөгүй ехэ ургалта Рейганээр толгойлогдоһон Сагаан байшангай хараа шугамай аюулта үрэ дүн болоно. Хүдэлмэригүйдэлгэ гү, али үгытэйшүүл ба гэргүйшүүлэй армиин улам ургалта гэхэ мэтын хойшолонгуудта ехэ хонжоо наймаа эрхилэгшэд анхарал хандуулха бэшэ. Бюджедэй хэтэрмэ ехэ гаргаша—тэдэнэй олзо доходто сэхэ табигдаһан хаалта болоно: ажал ябуулгын эдэбхиие хизаарлана, экономическа хүндэ хүшэр кризистэ хүргэнэ, корпорацинуудай олзо доход бага болоно.

«Һунгалтын үнгэрһэнэй хойто үглөөгүй ээзэд-баяшуулай түрүү зэргэтэн президент Рейгандэ «федеральна гаргашануудые түргөөр хороохо» гэһэн захяа үгэһэн. Тиигэдэнь Вашингтонһоо иигэжэ хэлэгдээ: «бидэ юумэ бү хүлеэгты», — гэһэн харюу үгэһэн гээд «Крисчен сайенс монитор» газетэ бэшэнэ. Финансоза ерэхэ жэлэй гаргашануудые урид мэдээсэгдэһэн 178 миллиард бэшэ, харин 210 миллиард доллар байха гэжэ захиргаанай-бюджетнэ управлениин директор Дэвид Стокмэн гэгшын хэһэн һанаа зобоомо шэнэ ажаглалта бүгэдэндэ дары мэдээжэ болоо. 210 миллиард тоо зорюута доогуур абтаһан байжа магад, үлүү гаргашанууд үзэгдөө дуулдаагүй ехэ хэмжээндэ — 300 миллиард долларто хүрэжэ болохо гээд «Нью-Йорк таймс» газетын мэдээжэ шэнжэлэгшэ Леонард Силк заана.

«Һунгалтын һүүлээр США-гай экономикын бодото байдал акцинуудай үнэ сэнгэй унагаар харагдажа эхилбэ. Хэтэрмэ ехэ гаргашануудынь экономикын ургалтада һаад тохеолдуулжа захалаа.

Эдэ бүгэдэ Уолл-стридэй байдалда дары нүлөөлэнхэй: энэ жэлэй гурбадахи кварталда корпорацинуудай олзо доход 7,3 процентээр унажа, Нью-Йоркын фондово биржэ дээрэхи байдал тогтууриияа алдаанхай. Иимэ ушар байдалһаа хүдэлмэригүй хүнүүд улам олошорхо, оло миллион юрын американецууд үлэн хооһон байдалда hорбэгдэхэ байна. Тиихэдэ үгүү ехэ гаргашануудые бага болгохын тулада Вашингтоной дурадхаһан юумэн гэхэдэ, социальна программын һомополгые шэнээр хороолго болоно. Тиихэдэ үгытэй ядуу байдалтанай тэдхэмжын, элүүрые хамгаалгын һомополгын, һургуули ба фермэнүүдтэ үгтэхэ тэдхэмжын хороогдохо байһан ойлгосотой», — гээд «Нью-Йорк таймс» бэшэнэ.

Ю. РОМАНЦЕВ,
И. МАСЛЕННИКОВ,
О. ПОЛЯКОВСКИЙ.
(ТАСС).

ГАИ-гай экран

Улаан-Үдэ хотодо, районуудай газар дээрэ элбэгээр ороһон саһанай һүүлээр, үхибүүд элдэбын һолжоруухай хэжэ наададаг болобо. Ноябриин 17-ной үдэр дүрбэн наһатай Лариса П. гэгшэ машинада дайруулаа. Тэрэ Аршан тосхоной Спортивна гудамжада шаргаар һолжорходоо, харгыгаар үнгэржэ ябаһан машинада дайруулшоо. Хойшодоо иимэ аюулай тохёолдохогүйн тула харгын захаар санаар, конькигаар, шаргаар һолжоржо наадалга хорюултай гэжэ түрэлхид, һургуулиин багшанар үхибүүдтэ таһалгаряагүй һануулжа байха уялгатай.

Харгын-транспортна үшөө нэгэ усал үнгэрһэн долоон хоногой туршада болоо. Татауровай автомобиль заһабарилгын заводой жолоошон В. Трескин машинаяа газаа эзэгүй орхиһон байгаа. «Москвич» машинада хорхойтоһон В. Томилов гэгшэ энээндэнь һуугаад, Улаан-Үдэ хото тээшэ гүйлгэжэ мэдэбэ ха. Хурдаар ябаһан машинань годирууу харгы дээрэ хумэриһэн байба. Машина хулгайлһан Томилов хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаха болобо.

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада һогтуугаар машина жолоодожо ябаһан хэдэн хүн ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ, ниитын инспекторнүүдтэ баригдаһан байна. Тэдэнэй дундаһаа этнографическа музейн хүдэлмэрилэгшэ С. Хомосов, «БАЗ» түхэлэй машинануудта техническэ харууһа хэдэг станциин слесарь С. Ткачев, хирписын заводой хүдэлмэришэд Н. Тугаринов, А. Орлов, «Турист» автобазын жолоошон Л. Казазаев, нефтебазын А-П. Дондоков болон бусадые нэрлэлтэй. Энэ үе соо хамтадаа 40 хүн һогтуугаар машина жолоодожо ябаа.

Н. СЕМЕНОВ,
ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

РКП-гэй XIII СЪЕЗД ДҮҮРЭБЭ

БУХАРЕСТ. Румыниин Коммунис партиин XIII съезд хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

XII болон XIII съезднүүдэй хоорондохи үе соо партиин бэелүүлһэн ажал ябуулга тухай, партиин саашанхи зорилгонууд тухай РКП-гэй ЦК-гай элидхэлые, Центральна шалгалтын комиссиин элидхэлые делегадууд һайшаагаад, Румыниин 1986—1990 онуудай социально-экономическа хүгжэлтын түсэб, 2000 он болотор ороной хүгжэлтын гол шэглэлүүд тушаа РКП-гэй XIII съездын директивэнүүдые, бусад документнүүдые батална байгаа. РКП-гэй Уставта хубилалтанууд оруулагдаа.

Съезд партиин түбэй хүтэлбэрилхы органуудые һунгаба. Н. Чаушеску РКП-гэй Генеральна секретаряар дахинаа һунгагдаа. 265 гэшүүд, 181 ЦК-гай гэшүүндэ кандидат Центральна Комитедэй бүридэлдэ һунгагдаһан байна. ЦК-гай Пленум болоожо, 23 гэшүүдһээ, 25 кандидадһаа бүридүүлэгдэһэн Политическэ гүйсэдхэхэ комитет, мүн секретариат һунгагдаа.

Н. Чаушеску съезд дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ.

* * *

Партийна съездын хүдэлмэриин дүүрэһэндэ зорюулагдажа, РКП-гэй Центральна Комитет уулзалга хэһэн байгаа.

Съездын делегадууд, шэнээр һунгагдаһан РКП-гэй Центральна Комитедэй гэшүүд, гадаадын айлшад, тэрэ тоодо КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Украиныш Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. В. Щербицкий түрүүтэй КПСС-эй делегаци уулзалгада хабаадаба.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС · АПН

Ж. Э. душ САНТУШАЙ ЭЛЬГЭЭҺЭН БЭШЭГ

ЛУАНДА. Намибиин бэеэ дааһан байдалай түлөө, Африкын урда хубида бата эб найрамдал хангахын түлөө Анголын Арадай Республика залан сэхээр тэмсэдэг юм гэжэ НРА-гай президент Ж. Э. душ Сантушай ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльярта эльгээһэн бэшэг соо хэлэгдэнэ.

Хөөрэлдөөнүүдые хэжэ, эдэ зорилгонуудые шиидхэхын тула хэдэн тодорхой дурадхалнуудые НРА-гай правительство оруулһан байгаа гэжэ документ дотор тэмдэглэгдэнэ. Анголын газар дайда дээрэһээ Урда Африкын сэрэгүүдые гаргаха, Анголые сүлөөлхэ, арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй (ФАПЛА) оронойнгоо гүрэнэй хилые гүйсэд хиналтые пэргээхэ, Намибиин бэеэ дааһан байдал тушаа ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 435-дахи тогтоолые хүндэлхэ, тэрэниие бэелүүлхэ талаар ЮАР-ай уялга абаха, ЮАР-ай болон Баруун-Урда Африкын арадай эмхиин (СВАПО) хоорондохи дайн байлдааe болюулха тухай хэлсээ баталха шухала. 435-дахи тогтоолой бэелүүлэгдэжэ эхилхэтэй хамта, Кубатай зүбшэн хэлсэһэнэй ёһоор, Кубын интернационалистнууд—сэрэгшэд НРА-һаа гаргагдажа эхилхэ байна. Намибида бэеэ дааһан байдал олгохо, Анголын аюулгүй байдалые, газар дайдынь бүрин бүтэн байдалые хангаха, Африкын урда хубида бата эб найрамдал тогтоохо талаар али бүхы талануудай абаһан уялгануудые найруулгатайгаар Анголын, Кубын, ЮАР-ай ба СВАПО-гой хоорондо уласхоорондын хэлсээ баталха хэрэгтэй.

В. ЯРУЗЕЛЬСКИИН ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

ВАРШАВА. Польско-совет хани барисаан, СССР-тэй тогтоогдодог харилсаа холбоон социалис Польшодо тон шухала удха шанартай юм гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Ярузельскии тэмдэглээ. Советскэ Союз хадаа Польшын Арадай Республикын найдамтай, шалгагдамал союзник болоно гэжэ тэрэнэй байгуулагдаһаар 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, польско-совет хани барисаанай бүлгэмэй эдэбхитэдтэй уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тэрэ мэдүүлбэ.

Польско-совет хани барисаанай бүлгэм ороной эгээл олоной хабаадалгатай ниитын-политическэ эмхи болоно. Мүнөө үедэ тэрэнэй 37 мянган кружогуудта 2,6 миллион хүн тоологдоно.

Мүнөө хоёр ороной хоорондохи али бүхы харилсаанай удаан болзорой шэнэ программанууд табигдажа байна гэжэ ПНР-эй хүтэлбэрилэгшэ хэлэбэ. Энэнь Польшын урагшаа дабшалгын эшэ үндэһэн болоно. СССР-эй ба ПНР-эй хани барисаанай, харилсаа холбооной гол ёһонуудые иимээр ойлгохо гээшэ ороной эрхэтэн бүхэнэй гүнзэгы сэдьхэлэй патриотическа хэрэг мүн.

БАТААР ДЭМЖЭЖЭ БАЙҺАНАЙНЬ ТҮЛӨӨ

ДЕЛИ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын Индиин Премьер-Министр Раджив Гандиин нэрэ дээрэ эльгээһэн бэшэг дотор батаар дэмжэжэ байһанаа мэдүүлһэнэйнь түлөө энэдхэг арад СССР-эй правительствэдэ, Советскэ Союзай Коммунис партида, бүхы совет арадта гүнзэгы сэдьхэлэй талархалаа мэдүүлнэ. Советскэ Союзай ханинар гэһэн бүлгэмэй (ОДСС) эндэ тараагдаһан мэдүүлгэ дотор энээн тухай хэлэгдэнэ. Бүхы республикада тохёолдоһон гуниг гашуудалта үедэ СССР-эй хүтэлбэриин Индитэй һанал нэгэтэй байһанаа мэдүүлһыень, энэдхэг арадта тохёолдоһон ехэ гээлтые хубаалдажа, шаналал гашуудалаа мэдүүлжэ байһыень энэдхэг арад хэзээдэшье мартахагүй юм.

Индира Ганди Советскэ Союзай ехэ нүхэр байһан гэжэ мэдүүлгэ дотор тэмдэглэгдэнэ. Тэрэнэй хүтэлбэрилһэн правительство энэдхэг-совет хани барисаае хүгжөөн бэхижүүлхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ хубитаяа оруулдаг байгаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Энээнтэй эбсэжэ болохогүй» — С. Убеевэй статья. «Енисейе гурбадахяа добтололго» — Г. Смирновой статья. «Жэлээ амжалтатайгаар түгэсхэхэ» — Н. Дегтяревой корреспонденци. «Зүбшэл заабари хүлеэнгүй» — Л. Левченкын статья.

Хоёрдохи хуудаһанда. Уялгануудай дүүргэлтэ. «Коллективэй хүсэн ехэ» — А. Крашенкын интервью. «Сагые уридлан» — А. Климовэй статья. Залуушуулай ажал хэрэгүүд. «Дүрбэдэхи шалгалта» — Р. Балдановай корреспонденци. «Үсөөнөөр, шанар муутайгаар» — А. Хангаловай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Булганай алдар соло» — П. Натаевай статья. Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саанаһаа мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Шэнэ кино. «Дурсалга найдалгын эрьенүүд» — А. Тугутовай рецензи. Шэнэ һонин. «Патриот» — суглуулбари. «Һүнэшэгүй баатар шалганууд» — Н. Арсениинэй статья. «Хүшөө хүрэтэр 300 алхам» — Ч. Гомбоинай статья. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — Шатараар дэлхэйн чемпионат. 10.10 — «Буратиногой выставкэ». 10.40 — П. И. Чайковскиин «Иоланта» оперо. 12.15 — Шэнэ һонин. (12.20 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — Баримтата фильмүүд. 16.35 — «Газар дээрэ, огторгойдо, далай дээрэ». 17.10 — «Эдиршүүлэй уран бэлиг». 17.40 — «Арктикын адмирал» — киноочерк.

Улаан-Үдэ. 18.10 — СССР-эй ба РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, Ажалай Улаан Тугай орденой кавалер, Хориин 1-дэхи дунда һургуулиин багша-методист Е. И. Красноруцкаятай уулзалга. 18.50—Хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 19.30—«Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00—«Нүхэр дуун»—телефестиваль (Ахын район). 20.45—«Байгал»—нютагуудай һонин.

Москва. 20.55—«В лесах под Ковелем»—3 серитэй уран һайханай фильм. (1-дэхи сери). 22.00—«Время». 22.35—«Дмитрий Журавлев уншана». 23.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 24.00—Шатараар дэлхэйн чемпионат.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Академик С. Л. Соболев. Сибирьтэхи уулзалганууд». 9.35, 10.35—Хүгжэм. 3-дахи класс. 10.05, 13.30—Француз хэлэн. 11.05—ПТУ-гай һурагшадта. Гоё һайханиие ойлгожо һургаха. 11.35, 12.40—Географи. 6-дахи класс. 12.05—«Манай саад». 13.10—Ботаника. 14.00—Һэргэн хүгжэһэн үе сагай искусство. 14.40—«Хуули мэдэхэ гүш?». 15.25—В. Маяковский. «Гражданская лирика». 16.25 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 16.30—Соносхолнууд. 16.40—Номой шэнжэлэл. 17.05—«БАМ—бүгэдэ арадай барилга». 17.35—«Нэгэдэхи Морин сэрэг добтолгодо»—киноочерк. 17.45—«Үбэлэй амаралта тухай хөөрэлдэебди».

Москва. 18.10—«Хани барисаанай хото»—киноочерк. 18.35—Концерт. 18.45—«Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 19.15—«Зураг бүхэндэнь—наран». 19.30—Баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 19.45—«Юһэдэхи застава» — киноочерк.

Москва. 20.00—«Хүнүүд ба ажал хэрэгүүдынь». 20.30 Концерт.

Улаан-Үдэ. 20.25—Хүгжэм забһарлалга.

Москва. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашууд!». 21.15 «...16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ наһанай». 22.00—«Время». 22.35 — «Олимпийский» концертын ордонһоо концерт. 23.45—Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Крылья Советов» —«Динамо» (Москва).

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строитель ства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81 корректорская — 2-33-61, выпускающие—2-35-95, объявлений — 2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-04797. Заказ № 272, Индекс 04649.